

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Ugdymo mokslų institutas

Justina Sabonaitytė

Dalyko pedagogikos bakalauro studijų programa
Bakalauro darbas

Filmo panaudojimas mokant istorijos Lietuvoje: atvejo analizė

Darbo vadovė: doc. dr. Rūta Šermukšnytė

Vilnius 2024

Justina Sabonaitytė, „Filmo panaudojimas mokant istorijos Lietuvoje: atvejo analizė“, Darbo vadovė: doc. dr. Rūta Šermukšnytė, Dalyko pedagogika: istorija, Ugdymo mokslų institutas, Filosofijos fakultetas, Vilniaus universitetas, Vilnius, 2024.

Tyrimo problema. Užsienyje atliekami tyrimai rodo, kad filmas yra efektyvi ir vertinama didaktinė priemonė, o Lietuvoje matoma mokslinių publikacijų stoka apie filmo panaudojimo potencialą. Šiuo tyrimu siekiama išryškinti filmo naudojimo svarbą, metodus ir problemas istorijos pamokose Lietuvoje.

Tyrimo objektas. Filmo panaudojimas istorijos pamokose Lietuvoje.

Tyrimo tikslas. Remiantis literatūra aptarti filmo panaudojimo priežastis ir būdus užsienio valstybių mokyklose, empiriškai atskleisti filmo panaudojimo tikslus, metodus ir problemas istorijos pamokose Lietuvoje.

Tyrimo duomenų rinkimo metodai. Pasirinktas kokybinio tyrimo metodas, kuriuo buvo siekiama atskleisti ne tik filmo panaudojimo potencialą Lietuvos švietimo įstaigose, bet ir išsiaiškinti mokytojų taikomus metodus filmo integravimui į pamokos turinį bei iššūkius, su kuriais jie susiduria.

Tyrimo duomenų analizės metodai. Pasirinkta mokslinės literatūros analizė ir interpretacija bei kokybinė indukcinė tyrimo duomenų analizė.

Rezultatai. Apibendrinus tyrimo rezultatus, išskiriamos keturios temos: 1. **Mokytojų naudojamos vizualinės priemonės ir jų svarba**—tyrimo dalyviai naudoja įvairias vizualines priemones (trumpi vaizdo įrašai, įvairių žanrų filmai, jų ištraukos ir treileriai, knygos ir komiksai, dokumentinės ir animacinės laidos, lentoje kuriami piešiniai, prezentacijos su iliustracijomis, ugdymui skirti elektroniniai portalai) ir pamokų metu dažnai pasitelkia įvairius filmus (dokumentinius, vaidybinius, animacinius). 2. **Filmo panaudojimo priežastys**—mokytojai filmus taiko, kaip priemonę skatinančią susidomėjimą, įsitraukimą ir siekiant įtraukti daugiau vizualumo į pamokos turinį, kad moksleiviai susidarytų gilesnį suvokimą aptariama istorine tema. Tyrimas atskleidė, kad viena iš pagrindinių filmo panaudojimo priežasčių—ilustracinė. 3. **Filmo panaudojimo metodai**—pastebėta, kad tyrimo dalyviai linkę analizuoti filmo turinį ir pateikti su tuo susijusias užduotis. Pasitaikė atvejų, kai filmas buvo naudojamas siekiant iliustruoti temą. Rečiau pasitelkiamos įvairios kūrybinių užduočių (plakatų, reklamų) arba grafinių priemonių kūrimas, susijęs su filmo peržiūra. Lietuvoje filmas beveik išvis neanalizuojamas, kaip šaltinis. 4. **Filmo panaudojimo iššūkiai**—pastebėta, kad mokytojai susiduria su aibe iššūkių. Pagrindiniai—filmo integravimo metodikos sunkumai, ribota legali prieiga prie išteklių, laiko pasiruošimui ir peržiūrai stoka, kylančios techninės problemos.

Išvados. Pedagogai filmą suvokia kaip svarbią ir naudingą didaktinę priemonę mokymosi procese.

Mokytojai, dirbantys Lietuvoje, netaiko gausios metodų įvairovės filmui analizuoti pamokų metu, pasitelkia du pagrindinius dažniausiai naudojamus būdus—turinio analizė ir ilustracinė medžiaga.

Mokytojai, dirbdami su filmu, susiduria su įvairiais techniniais, didaktiniais, pritaikomumo ir prieinamumo sunkumais.

Reikšminiai žodžiai. Filmo panaudojimas, istorijos pamoka, mokytojų patiriami sunkumai, filmas, pamoka.

Summary

Justina Sabonaitytė, "The Use of Film in Teaching History in Lithuania: A Case Study", Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Rūta Šermukšnytė, Subject Pedagogy: History, Institute of Educational Sciences, Faculty of Philosophy, Vilnius University, Vilnius, 2024.

Research problem. Studies conducted abroad show that film is an effective and valued didactic tool, while in Lithuania there is a lack of scientific publications on the potential use of film. This study aims to highlight the importance, methods, and challenges of using film in history lessons in Lithuania.

Research object. The use of film in history lessons in Lithuania.

Research aim. Based on the literature, to discuss the reasons and methods for using film in schools abroad, and to empirically reveal the goals, methods, and challenges of using film in history lessons in Lithuania.

Research data collection methods. A qualitative research method was chosen to reveal not only the potential of using film in Lithuanian educational institutions but also to understand the methods teachers use to integrate film into lesson content and the challenges they face.

Research data analysis methods. The chosen methods were scientific literature analysis and interpretation, as well as qualitative inductive content analysis.

Results. Summarising the research results, four themes are distinguished: 1. **Visual tools used by teachers and their importance**—participants use various visual tools (short videos, films of various genres, excerpts and trailers, books and comics, documentaries and animated shows, drawings on the board, presentations with illustrations, educational electronic portals) and frequently incorporate various films (documentaries, feature films, animations) in lessons. 2. **Reasons for using film**—teachers use films to stimulate interest, engagement, and to incorporate more visual content into the lesson, helping students to gain a deeper understanding of the historical topic discussed. The study revealed that one of the main reasons for using film is illustrative. 3. **Methods of Using film**—participants tend to analyze film content and provide related tasks. There were instances where the film was used to illustrate a topic. Creative tasks (posters, advertisements) or graphic tools related to film viewing are rarely used. In Lithuania, film is almost never analyzed as a source. 4. **Challenges of using film**—teachers face a number of challenges, the main ones being difficulties with film integration methods, limited legal access to resources, lack of time for preparation and viewing, and technical problems.

Conclusions. Educators perceive film as an important and useful didactic tool in the learning process. Teachers in Lithuania do not apply a wide variety of methods to analyze film during lessons, mainly using two methods—content analysis and illustrative material. Teachers face various technical, didactic, applicability, and accessibility challenges when working with film.

Keywords. Use of film, history lesson, challenges faced by teachers, film, lesson.

Turinys	
Įvadas.....	7
Užsienio patirtis naudojant filmus istorijos ugdyme	10
Vizualinių priemonių nauda ugdymo procese.	10
Filmų integravimo į pamokos turinį metodika.....	11
Mokytojų darbo su filmu iššūkiai.	18
Tyrimo metodika ir etika	21
Tyrimo metodai.....	21
Filmo panaudojimas istorijos pamokose Lietuvoje	26
Mokytojų naudojamos vizualinės priemonės ir jų svarba.....	26
Filmų panaudojimo pamokose priežastys.	27
Filmų panaudojimo metodai istorijos pamokose.	29
Iššūkiai, kylantys Lietuvos mokyklose dirbantiems istorijos mokytojams.	32
Išvados	37
Šaltiniai.....	39
Priedai.....	42
Priedas A.....	42
Priedas B	43
Priedas C	44

Įvadas

Aktualumas. Technologijos neišvengiamai tampa neatsiejama mūsų gyvenimo dalimi. Beveik kiekvienas jaunas žmogus moka naudotis tiek išmaniaisiais telefonais, tiek kompiuteriais bei naršyti internete ir naudotis įvairiomis programomis, susirasti reikiamą informaciją arba stebėti pramoginio pobūdžio turinį. Akivaizdu, kad jauni žmonės plačiai naudojami informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis ir tai suvokia kaip integralią kasdienybės dalį. Išmanieji įrenginiai ir juose pateikiamas turinys tapo kiekvieną dieną vartojamu produktu didžiąjai daliai žmonių¹.

Atsiradus galimybėms plačiau naudoti išmaniuosius įrenginius, jie paliečia ir švietimo sritį, ugdytojų ir ugdytinių kasdienybę (Gudonienė et al, 2013). Mokykla, norėdama atliepti jauno žmogaus poreikius, privalo nuolat transformuotis. Moksleiviai auga technologijų pasaulyje ir yra įpratę nuolat matyti besikeičiančius vaizdinius (Daniels, 2020), todėl ir pamokose jiems informaciją lengviau priimti tokiu būdu. Mokyklose vis daugėja išmaniųjų lentų, o beveik kiekviena klasė turi projektorių, kurio pagalba pamokos metu galima naudoti mokytojo ar mokinių rengtas prezentacijas, žemėlapius, dokumentinių ar vaidybinių filmų ištraukas ir kitokią vizualią medžiagą.

Narbutaitė-Apanavičė (2023) teigia, kad vizualinių priemonių naudojimas pamokų metu yra viena iš efektyviausių priemonių, siekiant įtraukti moksleivius į ugdomasias veiklas ir temą. Ne išimtis yra ir istorijos pamokos. Istorijos pamokų pagrindinis tikslas yra, kad moksleiviai suprasdami praeities įvykius, galėtų analizuoti ir suprasti dabartį ir turimą informaciją galėtų pritaikyti kasdienėse situacijose (Vaičekauskienė & Bakonis, 2012). Mokytojai nuolat ieško didaktinių priemonių, kaip aiškiau ir įsimintiniau perteikti naujas žinias. Viena jų, manoma, yra istorinio filmo demonstravimas ir darbas su juo pamokų metu. Filmus viso darbo metu bus suprantamas kaip istorinis filmas, kuriame vaizduojamas tam tikras istorinis laikotarpis. Filmus gali būti skirtingų žanrų. Šiame darbe daugiausiai bus kalbama apie vaidybinius ir dokumentinius filmus. Pamoka – tai laiko tarpas, kurio metu dalyko mokytojas ugdo moksleivius pagal suplanuotą ugdymo planą. Lietuvoje viena pamoka trunka nuo 45 minučių iki 1,5 valandos priklausomai nuo įstaigos tipo. Jos metu moksleiviai ne tik perima mokytojo perduodamas žinias, bet ir jas taiko praktiškai. Šiuo atveju mokytojas pamokos metu ne tik perduoda sukauptas žinias, bet ir skatina moksleivius domėtis, tyrinėti, diskutuoti bei kritiškai vertinti aptariamą temą. Istorijos pamoka – tai privalomojo dalyko pamoka Lietuvos pagrindinio švietimo sistemoje. Tai mokymo procesas, kurio siekiama suformuoti moksleivių istorinę sąmonę ir padėti suprasti, kaip praeities įvykiai lemia šiandienines vertybes bei iššūkius. Taigi,

---

¹ Oficialios statistikos portalas duomenimis nurodoma, kad 2020 metais 77 proc. gyventojų savo namuose turėjo kompiuterius, o interneto prieigą dar daugiau – 83 proc. namų ūkių.

kalbant apie filmų panaudojimą istorijos pamokose, analizuojamas įvairių filmų panaudojimas ir integravimas į ugdymo turinį.

Tyrimo naujumas. Užsienyje teorinių ir empirinių tyrimų gausu apie filmo panaudojimą istorijos pamokose. Atlikti moksliniai tyrimai užsienio šalyse rodo, kad tai patraukli ir efektyvi didaktinė priemonė, padedanti atskleisti ne tik daugiasluksnį temos vaizdą, bet ir sužadinti empatiją. Esama istoriografija Lietuvoje rodo, kad tyrimų, tiriančių filmo panaudojimą istorijos pamokose beveik nėra, tad ir nesvarstomas filmo potencialas mokantis istoriją. Istorijos didaktikos specialistai E. Bakonis, S. Stašaitis, A. Porutis, A. Naudžiūnienė, A. Gieda savo straipsniuose visai neužsimena apie filmų panaudojimą mokant istorijos. B. Šetkus 2003 metais sudarė ir išleido straipsnių rinkinį „Modernių technologijų taikymas istorijos edukacijoje“, siekiant žengti kartu su Lietuvos valstybės plėtra ir įsileisti naujų informacijos šaltinių į ugdymo sritį. Leidinyje apie vizualines priemones, filmus, jų integravimo į pamokų turinį metodikas ir kylančius iššūkius kalba didaktas B. Šetkus ir tuometiniai bakalauro bei magistro istorijos studijų studentai. Vėliau apie vaizdines priemones ir istorijos audiovizualumą mokyklose pradėjo diskutuoti Šermukšnytė (2014), teigdama, kad iliustracijos dažniausiai naudojamos tik naujos temos įvedimui istorijos pamokose. Naujausią tyrimą apie filmo panaudojimą vienoje Lietuvos mokykloje paskelbė Šermukšnytė, Sabonaitytė ir Vinciūnas (2022) bandydami praktiškai taikyti filmą kaip didaktinę priemonę, siekiant aptarti pilietinio pasipriešinimo temas. Pastaruoju laikotarpiu daugiau studijų apie vizualumą ir filmų panaudojimą istorijos didaktų lauke nematyti.

Tyrimo problema. Plėtojantis informacinėms technologijoms, turime didesnę prieigą prie įvairių garsinių ir vizualinių šaltinių, bet tai kelia nemažai iššūkių ir sunkumų. Lietuvoje nemažoma apie tai, kaip filmą galima integruoti į istorijos pamokas, kokius metodus būtų tikslinga naudoti norint pasiekti pamokoje išsikeltus tikslus. Nėra diskutuojama apie šios priemonės edukacinę naudą, mokantis istorijos ir ugdant jaunimui svarbias kompetencijas. Dažnai pamirštama, kad istorijos mokytojai, pasitelkiantys filmus, susiduria su įvairiais iššūkiais. Nėra atkreipiamas dėmesys į problemos mastą ir nesiūlomi rekomendacinio pobūdžio leidiniai, priemonės, skirtos padėti pedagogams palengvinti filmo integravimo į pamokos eigą procesą. Svarbu apmąstyti, kaip būtų galima atskleisti šios priemonės edukacinį potencialą ugdant moksleivius Lietuvos švietimo įstaigose. Būtina suprasti, kokie yra mokytojų poreikiai ir patiriami iššūkiai, norint praplėsti filmo panaudojimo galimybes istorijos pamokose.

Tyrimo objektas—filmų panaudojimas istorijos pamokose Lietuvoje.

Tyrimo subjektas—mokytojai, istorijos pamokose naudojantys filmus, kaip edukacinę priemonę.

Tikslas—remiantis literatūra aptarti filmo panaudojimo priežastis ir būdus užsienio valstybių mokyklose, empiriškai atskleisti filmo panaudojimo tikslus, metodus ir problemas istorijos pamokose Lietuvoje. Tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

Uždaviniai:

1. Remiantis užsienio šalių patirtimi, išanalizuoti filmo panaudojimo istorijos pamokose potencialo teorinius aspektus, paaiškinant jo taikymo pamokoje metodines gaires ir su tuo susijusias problemas;
2. Atskleisti, kokius istorijos edukacijos tikslus padeda įgyvendinti filmo panaudojimas pamokos metu bei palyginti užsienio ir Lietuvos mokyklų pamokose filmų panaudojimo tikslus;
3. Atlikti empirinį tyrimą ir taikant turinio analizės metodą išanalizuoti Lietuvos mokyklose dirbančių istorijos mokytojų patirtis, naudojant įvairių žanrų filmus ugdymo procese;

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė ir interpretacija. Kokybinė indukcinė tyrimo duomenų analizė.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro teorinė dalis, kurioje aptariama vizualinių priemonių reikšmė ugdymo procese, užsienio šalių patirtį ir rekomendacijas integruojant filmus į pamokos turinį, taip pat užsienio tyrimuose aptariamus mokytojų darbo sunkumus. Antrojoje dalyje aptariama metodinė dalis, kaip buvo atliktas ir vykdytas empirinis tyrimas. Trečiojoje dalyje analizuojami gauti tyrimo atsakymai apie tai, kokius filmus Lietuvoje ugdant istorijos naudoja mokytojai, kokius metodus taiko filmo integravimui, naudojimo priežastis ir svarbą, kylančius sunkumus. Išanalizavus gautą medžiagą, pateikiami siūlymai bei apibendrintos darbo išvados.

Užsienio patirtis naudojant filmus istorijos ugdyme

Vizualinių priemonių nauda ugdymo procese.

Prieš pradėdant analizuoti gautus empirinių tyrimų rezultatus apie įvairių žanrų filmų panaudojimą ugdant istorijos Lietuvoje, tikslinga aptarti ir vizualinių priemonių reikšmę visam ugdymo procesui. Tam bus pasitelkta užsienio teorinė ir didaktinė literatūra. Vaizdinės priemonės didaktikoje tapo vis svarbesnės ir aktualesnės dėl jų teikiamos naudos pamokų metu. Pirmiausia, vizualinių priemonių panaudojimas tapo neatsiejamas nuo informacinių technologijų, nes pastebima, kad į ugdymo procesus įtrauktos informacinės technologijos mokymąsi daro inovatyvų, patrauklesnį besimokančiajam, padeda efektyviau įsiminti pateikiamą informaciją (Tolūtienė & Puškorius, 2014). Kadai Platonas teigė, kad žmogaus atmintis yra tarsi vaškinė lentelė, kurioje išlieka tai, ką asmuo išgirsta, pamato, sužino. Kadangi informacijos šiais laikais yra itin daug, todėl svarbu taikyti metodus ir naudoti priemones, palengvinančias įsiminimo procesą ugdymo metu. Neuromokslininkai kalba apie greitą informacijos užmiršimo procesą, todėl svarbu atrasti būdų žinioms išlaikyti. Bėkšta ir Lukošūnienė (2014) teigia, kad mokantis naujos informacijos, pravartu su ja sieti tam tikrus vaizdinius, kad mokomieji dalykai būtų perkelti į ilgalaikę atmintį. Viena iš dažniausiai naudojamų vizualinių priemonių, pasitelkiant išmaniąsias lentas, yra filmas arba jo ištraukos.

Anot Marcus (2005), vienas iš pagrindinių motyvų, kodėl filmas yra svarbi edukacinė priemonė—galimybė perteikti vaizdą ir jausmus. Žmonės linkę geriau prisiminti informaciją, kurią sustiprina ryški emocija, todėl filmo peržiūra gali prisidėti prie sklandesnio mokymosi proceso, paspartinti informacijos įsisavinimą. Filmu peržiūros metu sujungiami keli kognityviniai jutimai—garsas ir vaizdas—tai padeda moksleiviams įsiminti apie 50 proc. gaunamos informacijos, o papildomai atliekamos užduotys, susijusios su filmo peržiūra, informacijos įtvirtinimą padidina iki 90 proc. (Azmi, 2017). Be to, filmo keliamos emocijos palengvina ne tik įsiminimo procesą, bet ir ugdo empatijos jausmą (Marcus, 2005). Stoddard (2007) taip pat pastebėjo, kad filmo rodymas pamokų metu gali stipriai stimuliuoti moksleivių empatiją ir skatinti ieškoti socialinio teisingumo, tačiau šiam gebėjimui ugdyti reikia struktūros ir aiškumo, kad mokiniai negalės pajusti, ką reikia gyventi pasaulinių karų metais ar įsijausti ir išgyventi Holokaustą.

Tiesa, filmas sukelia ne tik įvairių stipriai išreikštų emocijų, bet ir skatina susidomėjimą mokomąja tema. Donnelly (2013), atlikdama tyrimą apie vaidybinių filmų reikšmę viduriniame istorijos ugdymui Australijoje, taip pat pastebėjo filmo potencialą kelti moksleivių motyvaciją—tiek mokytojai, tiek besimokantieji teigė, kad vaidybiniai filmai buvo įtraukiantys ir įsimintini. Taigi, filmo siūlomos galimybės gali labiau praturtinti vizualumu, emocijomis ir motyvuoti įsitraukti į istorijos tyrinėjimo lauką nei kitos įprastai taikomos edukacinės priemonės.

Būtina paminėti, jog filmas ne tik sukelia didesnę susidomėjimą mokomąja tema. Metzger (2010) pastebi, kad filmai gali ugdyti ir aukštesniuosis mąstymo gebėjimus, nes filmas skatina

(žinoma, svarbi ir ugdytojo iniciatyva) ieškoti sąsajų tarp to, kas įvyko praeityje, ir ką aptariama tema reiškia šiandieniniame kontekste. Su tuo sutinka ir Donnelly (2013), teigdama, kad vizualios medžiagos naudojimas skirtingais būdais skatina aukštesnio lygio mąstymą, o būtent tokią funkciją atliepia filmas. Filmai, anot tyrėjo Marcus (2005), gali efektyviai prisidėti ne tik prie vaikų ir paauglių istorinio supratimo ugdymo, bet ir siekio sieti praeities ir dabarties įvykius. Van Drie ir Van Boxtel (2008), Maposa ir Wassermann (2009), teigia, kad filmo pasitelkimas mokant istorijos stipriai pranoksta įprastą istorijos tyrinėjimą ir suteikia daugiau reikalingų gebėjimų: ugdo kritinio ir istorinio mąstymo įgūdžius, tokius, kaip gebėjimas vizualizuoti praeitį, vertinti pirminių ir antrinių šaltinių patikimumą ir šališkumą, tyrinėti skirtingas istorines interpretacijas (Marcus et al., 2010). Klasėje lyginant skirtingas istorines praeitis ir atmintis galima palyginti kelis karinius konfliktus tarpusavyje ir su dabartinėmis aktualijomis (Marcus, 2005). Tokiu būdu moksleiviai gali ugdyti kritinį mąstymą ir gebėjimą įvertinti kiekvieno šaltinio galimybes ir ribotumus

Wagner (2018) atliko tyrimą ir analizavo jo metu gautus interviu su istorijos mokytojais ir pateikė svarbius duomenis, kad skirtingu dažnumu visi (19) dalyvavusieji pašnekovai pamokų metu integruodavo filmus. Mokytojai, Wagner (2018) atliktame tyrime atskleidė, manantys, kad kai filmai pasitelkiami tikslingai, o ne pramoginiiais tikslais, jie yra veiksminga istorijos mokymo priemonė. Wagner (2018) pabandė iš gautų atsakymų išskirti priežastis, kodėl filmas yra toks svarbus ir istorijos mokytojai jį pasitelkia siekdami šių tikslų: 1) siekiant vizualizuoti pamokos turinį; 2) norint sudominti ir įtraukti moksleivius; 3) ugdyti empatiją; 4) ugdyti istorinį ir kritinį mąstymą. Taigi, filmu paremtos pamokos gali naudingai papildyti vadovėliuose pateiktą medžiagą (Metzger, 2010).

Filmų integravimo į pamokos turinį metodika.

Kalbant apie vizualines priemones ir jų reikšmę ugdymo procese, svarbu suprasti, kaip mokytojai jas efektyviai pasitelkia istorijos pamokose ir kaip realizuoja keliamus edukacinius tikslus. Metzger (2010) teigia, kad mokytojas turi ne tik paruošti aiškias užduotis filmui, bet ir padėti atsakyti ir ieškoti atsakymų į klasėje kylančius klausimus apie filmo detales, pateiktas mintis, gyvenusius žmones ir sąsajas su dabartinėmis aktualijomis. Tiesa, siekiant tai įgyvendinti, mokytojas turi būti pasiruošęs ir atlikęs apžvalgą apie aptariamą temą. Norint tikslingai pasirinkti tinkamą filmą, Metzger (2010) siūlo pradėti filmą vertinti nuo to, kaip jame perteikiamos istorinės žinios, nes dauguma plačiai žinomų filmų nėra akademinų istorikų darbai. Anot tyrėjo, vertinant filmo edukacinį potencialą, svarbu pastebėti, kiek filmas yra istoriškai ir faktiškai tikslus, kas galbūt buvo sąmoningai praleista ir pakeista (Metzger, 2010). Detalės—vardai, vietos ir datos—dažnu atveju yra supaprastinamos, kad filmo siužetas būtų lengviau suprantamas, o kuriant vaizdus ir garsus taikomasi prie pramoginių poreikių (Metzger, 2010).

Pasirinkus mokytojo lūkesčius ir pamokos iškeltus tikslus ir uždavinius realizuojantį filmą sudaromos konkrečios užduotys, kurios bus atliekamos po filmo peržiūros, ir numatomi lygiai,

kokiais lygiais nagrinėjama medžiaga. Manoma, kad norint šiuos tikslus sėkmingai įgyvendinti neužtenka tik filmo peržiūros—ugdytojas turi gebėti analizuoti pateikiamą medžiagą ir būti įsigilinęs į teorinę medžiagą apie aptariamą temą tam, kad gebėtų moksleiviams atskleisti filmo idėją ir jame keliamas problemas (Metzger, 2010). Siūloma mokymąsi iš filmo tikslingai nukreipti ir padėti moksleiviams mokytis. Todėl istorijos didaktai nurodo aštuonis skirtingus sluoksnius, kuriais filmas gali būti analizuojamas ir pasitelkiamas, kaip edukacinė priemonė (Nieuwenhuyse, 2014):

- 1) Turinio analizė, kuria siekiama nustatyti, kiek filmo siužetas ir detalės atitinka to įvykio akademinę istoriją. Vykiant turinio analizę reikia atsižvelgti ir į filmo kūrėjų šaltinius, kuriais jie rėmėsi;
- 2) Svarbūs filmo sukūrimo tikslai. Tikslai gali skirtis, priklausomai nuo asmenų dalyvaujančių kuriant produktą. Režisierius ir filmo kūrimą įgyvendinantys asmenys gali turėti skirtingas nuostatas ir motyvus, kodėl rengiamas projektas;
- 3) Istorinio siužeto pateikimo technika. Svarbu atkreipti dėmesį į paties filmo žanrą ir formatą, kaip jame pateikiamas istorinis pasakojimas;
- 4) Filmų scenografija. Verta pastebėti filmo scenų detales: kaip filmuojama, kokios pasirinktos dekoracijos, kostiumai, apšvietimas, kokie aktoriai, kaip jie atrodo ir garso takeliai naudojami filme;
- 5) Kokius pranešimus siekiama perduoti žiūrovui filmo metu. Gali būti paslėptų simbolinių ir ideologinių reikšmių;
- 6) Apžvelgti laikmetį, kuriuo buvo plėtojama filmo kūrimo idėja. Istoriniai filmai dažnai pasakoja apie laikmetį, kuriame jie buvo sukurti. Tad svarbu vertinti neatskiriant nuo laiko ir konteksto;
- 7) Filmų kūrimo proceso metu taikomi apribojimai, kurie galėjo turėti tiesioginę įtaką – cenzūros (ne)buvimas, finansavimas, redakcinės galimybės, komerciniai tikslai;
- 8) Visuomenės reakcija ir kritika filmui, kokį poveikį filmas turėjo istorinei sąmonei ir nuomonei.

Nieuwenhuyse (2014) atliko tyrimą, kurio metu apklausė 8 patyrusius istorijos mokytojas, o savo darbui kėlė pagrindinį klausimą, kaip mokytojai naudoja istorinius filmus istorijos dalyko pamokose. Atlikus interviu ir pradėjus kalbėti apie praktinius pavyzdžius, paaiškėjo, kad mokytojams pamokų metu nepavyksta įgyvendinti to, kas buvo aptarta teoriškai pokalbio metu (Nieuwenhuyse, 2014). Dažniausiai buvo minima, kad filmas naudojamas, kaip iliustracija, papildanti pamokos temą ir prisidedanti prie geresnio informacijos įsiminimo, bet nėra išnaudojamas šios priemonės teikiamas potencialas, nes filmas pasitelkiamas pagal poreikį nuo 3 iki 20 minučių, o labai retais atvejais ir visos pamokos trukmės (Nieuwenhuyse, 2014). Marcus ir Stoddard (2007) atliktame tyrime apie dokumentinių ir vaidybinių filmų panaudojimą mokykloje nustatyta, kad daugiau mokytojų

integruoja vaidybinius filmus pamokų metu nei dokumentinius, tačiau filmus rodo dalimis. Rodymui parenkamos trumpesnės dokumentinių filmų ir ilgesnės vaidybinių filmų ištraukos (Marcus and Stoddard, 2007). Nieuwenhuys (2014) tyrime pastebėta priešingai—dalyvavusieji mokytojai pasitelkdavo anksčiau pminėtus 8 sluoksnius (žr. p. 12) ir analizavo filmo scenografijos aspektus. Kita vertus, tyrėjas Marcus (2005), remdamasis savo tyrimais, teigia, kad daugelis mokytojų visgi pasitelkia minėtus dėmenis filmo analizei ir pamokos pradžioje pristato, kodėl pasirenka filmą ar jo ištrauką, atsižvelgiant į pamokoje keliamus tikslus, taip pat prieš rodydami filmą, ištiria ir tikslią filmo auditoriją, režisieriaus tikslus, aktorių nusiteikimą, aktualijas to meto visuomenėje bei kitus kultūrinius, istorinius kontekstus ir, žinoma, nepamirštama estetinė filmo dalis. Kitaip tariant, prieš naudojant filmą pamokoje atliekama nuodugni pasirinkto šaltinio analizė. Tačiau svarbu atkreipti besimokančių dėmesį į tai, kad filmas negali būti pagrindinis istorinės informacijos šaltinis, iš kurios išmokstama tuo metu einama tema (Marcus, 2005). Anot Marcus (2005), filmas nėra skirtas išmokti istorinius faktus, jį pasitelkiant reikia tyrinėti istoriją ir kurti pasakojimą. Mokytojai, naudodami filmą istorijos pamokoje, padeda moksleiviams analizuoti ir kurti istorinį lauką (Marcus, 2005).

Anot Marcus (2005), išsami filmo analizė—vienintelis būdas integruoti filmą į pamokos eigą. Jei pamokoje nenorima analizuoti filmo, galima jį derinti su kita edukacine priemone—vadovėliu, iliustracijomis ar dokumentais (pirminiais šaltiniais). Pasitelkus pasirinkto filmo fragmentus (ne visą įrašą) su kitais istoriniais šaltiniais, galima pamokos metu galima kelti pasitelkiamų priemonių patikimumo klausimus (Marcus, 2005). Toks istorinio filmo ir kitos priemonės derinimas gali būti atliekamas ne per vieną pamoką, bet ir visų mokslo metų laikotarpiu, kai mokytojas numato šalia įprastų mokymosi priemonių kartais įtraukti temą atitinkantį filmą (Marcus, 2005). Ši praktika padeda moksleiviams labiau įsigilinti ir suprasti filmą kaip mokymosi priemonę (Marcus, 2005). Marcus (2005), teigia, kad yra nemažai filmų, kurie yra tinkamų peržiūrėti klasėje ir pateikia pavyzdį apie filmą *Fat Man and Little Boy* (1989). Mokslininko manymu, filmo siužetas apie argumentus ir kontrargumentus dėl atominės bombos sukūrimo klasėje gali palengvinti pradėti pokalbį apie mokomąją temą. Antai filmuose vykstančią diskusiją ir kulminaciją galima pasitelkti dirbant klasėje ir lyginti su pirminiais šaltiniais, kuriuose matomos ekspertinės mokslininkų, politikų ar kitų tuo metu svarbių asmenų nuomonės (Marcus, 2005). Išanalizavus dokumentus, galima klasėje surengti diskusiją ar debatus, išreiškiant skirtingas nuomones, taip ugdant komunikavimo ir argumentavimo gebėjimus. Daniels (2020) prideda—dar ir „vizualaus mąstymo“ gebėjimo ugdymą, kuris moksleiviams padeda pamatyti šaltinių tarpusavio ryšius ir sąveikas, o jų naudojimas pamokose ugdo gebėjimą komunikuoti savo idėjas aiškiai.

Derinant filmus su kitais turimais šaltiniais, mokytojams nederėtų pamiršti, kad galima pamokos metu pasitelkti ir kelis filmus, tačiau siūlančius skirtingas perspektyvas aptariant tą patį

istorinį įvykį (Marcus, 2005), nes dauguma pagrindinių filmų laikosi linijinio siužeto ir juose pavaizduojama tik viena versija (Metzger, 2010). Dirbant su dviem filmais pamokoje, galima aptarti, ar juose skiriasi požiūris į tą patį istorinį įvykį, taip pat galima svarstyti, kas skatina kurti filmą atskleidžiantį vienokį ir kitokį nusistatymą, kiek įtakos filmui turi visuomenės vyraujančios nuostatos ir žiūrovų reakcijos (Marcus, 2005). Numačius užduotį, kad mokiniai turi apžvelgti filme atskleidžiamą požiūrį, tai atlikti gali būti sudėtinga, nes jie ne visada geba iššifruoti pagrindinę filmo mintį. Svarbu atkreipti dėmesį, kodėl verta nagrinėti visuomenės reakcijas tuo metu, kai kuriamas filmas. Filmas gali būti pasitelkiamas, kaip konkretaus įvykio įrodymas, kartu parodant ir visuomenės ypatumus tuo laikotarpiu, kai medžiaga buvo kuriama (Marcus, 2005). Vienas tokių pavyzdžių gali būti Antrojo pasaulinio karo tematikos filmai. Mokytojai gali rodyti ir analizuoti filmus, sukurtus karo metu ir iškart po jo (Marcus, 2005). Nors šiuos filmus gali būti sunkiau surasti ir tam prireiks daugiau laiko (Marcus, 2005), bet toks pasirinkimas moksleiviams puikiai atskleistų skirtingų šalių (kurios kūrė filmą) ir kare dalyvaujančios bei jau pokarinės visuomenės skirtingą požiūrį į įvykius. Norint ugdyti emocinį intelektą ir rodant filmus, kuriame pateikiami jautrūs vaizdai, pravartu rašyti dienoraštį (Marcus, 2005). Dienoraštyje galima išrašyti savo jausmus, kuriuos sukelia filmo siužetas. Jei moksleiviams sunku reflektuoti savo jausmus, galima pateikti klausimus, kurie padės apmąstyti filme atskleidžiamą žmonių patirtį. Marcus (2005) pateikia orientacinius klausimus, kuriais galima remtis sudarant filmo refleksiją: „Kaip filme esantys asmenys ir šeimos atlaikė aplink esančius sunkumus?“, „Ar filmo personažai elgėsi kitaip nei elgiasi dabartinėje visuomenėje gyvenantys žmonės? Kaip?“. Mokiniai skatinami empatiškai permąstyti ne tik savo patirtį, bet ir peržiūrėto filmo veikėjų.

Kitas svarbus filmo rodymo būdas yra daryti pertraukas filmo ar ištraukos eigoje. Daugelis mokytojų tokį metodą taiko tam, kad moksleiviai spėtų apdoroti, įsiminti ir užsirašyti informaciją (Marcus, 2005). Sustabdžius vaizdo įrašą mokiniai gali apmąstyti ir užsirašyti reikiamą informaciją tiek atliekant mokytojo pateiktas užduotis, tiek pildant dienoraštį ir aprašant savo jausmus. Pertraukos naudingos todėl, kad filmuose dažnai emociškai stiprios scenos seka viena po kitos (Marcus, 2005). Filmai gali gan vaizdingai atkurti jautrias žmonių scenas, pavyzdžiui, karo lauko, o moksleiviai įprastai neturi patirties, susijusios su dalyvavimu mūšio laukuose (Marcus, 2005). Tokie vaizdai gali skirtingai paveikti moksleivių emocinę savijautą. Nors Metzger (2010) šiuo atveju įžvelgia ir pavojų, teigdamas, kad kuo labiau filmas istoriškai nutolęs nuo tikrų faktų, tuo labiau jis emociškai paveikia žiūrovą. Filmų kūrėjai gali pasirinkti, kokią praeities perspektyvą vaizduoti ir kokią praleisti, kad filmas būtų patrauklesnis ir paveikesnis auditorijai (Metzger, 2010). Siekiant pritraukti žiūrovų susidomėjimą, tradiciškai pradėta kurti filmų scenarijus, kuriuose veikėjai skirstomi į teigiamus ir neigiamus (Metzger, 2010), jei tai išryškėja peržiūrimame filme, vertėtų tokią perskyrą išsiaiškinti pamokos metu. Pildant dienoraštį galima kelti dar vieną svarbų klausimą—kokias idėjas filmas

pateikia apie praeities visuomenę, pavienius asmenis, įvykius ir jų perspektyvas dabartinei visuomenei (Metzger, 2010)? Beje, Metzger (2010) pažymi, kad daugelis žiūrovų linkę atlikti nesudėtingą vertinimą apie praeitį, kad šiandieniniame pasaulyje gyvena geriau nei anuomet gyveno žmonės. Anot Metzger (2010), stiprios filmais paremtos pamokos padeda mokiniams svarstyti, atsižvelgiant į šiandieninės visuomenės vertybes, kaip filme galbūt buvo siekiama ap sunkinti arba supaprastinti žiūrinčiųjų suvokimą apie rodomus praeities įvykius. Šis tyrėjas taip pat mano, kad tokios pamokos apžvelgia, kaip pateikiama socialinė tapatybė, galia, skirtingų žmonių grupių sąmoningumo lygį ir bendradarbiavimą, o ne tik istorinius faktus. Filmus stiprina mokinių supratimą apie istorinius įvykius ir žmones taikant jau turimas teorines žinias ir analizuojant, kaip jie pateikiami filmo siužete (Metzger, 2010).

Filmo peržiūros pabaiga klasėje turėtų būti paskatinimas įsigilinti į pamokos temą ir ją analizuoti (Metzger, 2010). Tai tarsi įžanga į temą, mokiniams suteikiamos dalykinės žinios ir atkreipiamas dėmesys į tai, ką reikėtų žinoti ir apmąstyti, o po peržiūrėjimo atliekama veikla, kurios metu analizuojamas einama tema ir filmo turinys (Metzger, 2010). Todėl, tyrėjo manymu, geriausia, jei klausimai ir veikla orientuoti ir skatina toliau diskutuoti, tyrinėti, mąstyti apie problemas, o ne vien siekį surasti vienintelį teisingą atsakymą (Metzger, 2010). Tokią tendenciją pastebi ir tyrėja Donnelly (2016)—tik trečdalis apklaustų mokytojų stengiasi įtraukti filmą į temą, o didžioji dauguma filmą yra linkę filmą nagrinėti atskirai nuo mokomosios temos ir naudoja daugiau tik pamokai pradėti arba užbaigti. Donnelly (2016) atliktame tyrime taip pat paaiškėjo, kad beveik visi (išskyrus 5) tyrime dalyvavusieji mokytojai neanalizavo filmo, kaip istorinio šaltinio, todėl, kad, jų manymu, mokinys žiūrėdamas filmą įsisavina aptariamojo laikmečio atmosferą ir filmo peržiūra suveikia, kaip stimulus klasėje pradėti diskusiją. Anot jos, kai kurie mokytojai į filmus žiūri netgi, kaip į pramogą ir poilsio laiką, po kurio tą ištrauką galima aptarti laisva forma ir toliau grįžti prie mokomųjų dalykų (Donnelly, 2016). Žinoma, buvo ir tokių nuomonių, kad filmo peržiūros metu klasėje būtina jį analizuoti, kaip šaltinį (Donnelly, 2016).

Remdamasi tokiais gautais tyrimo atsakymais ir norėdama pasiūlyti išeitį specialistams, dėstantiems istoriją mokyklose, Donnelly (2016) parengė net šešias strategijas, kaip sėkmingai į pamokos turinį integruoti istorinius vaidybinius filmus:

- 1) Pasiruošimas filmo peržiūrai. Svarbu pateikti mokomojo skyriaus kontekstą ir pasinaudoti jau turimomis akademinėmis moksleivių žiniomis. Galima išanalizuoti vaizduojamų veikėjų ir grupių motyvus, supažindinti su esminėmis filmo sąvokomis. Pavyzdžiui, tyrime dalyvavusios mokytojos naudojo filmą „V—tai vendenta“ (2006) ir apsibrėžė bei nagrinėjo jame rodomų teroristinių grupuočių motyvus ir taikomus metodus, supažindino su sąvokomis—anarchija, revoliucija, valstybės perversmas ir kt. Tuomet moksleiviai pristatė pranešimus apie tų grupuočių elgesį ir nusikaltimų taktiką,

o per juos mokytoja skatindavo analizuoti ir kelti klausimą: „Koks yra skirtumas tarp teroristo ir laisvės kovotojo? Ar tai tas pats?“.

- 2) Į filmo analizę įtraukti vertybinius ir etikos klausimus. Galima analizuoti požiūrius, įsitikinimus, vertybes pilietines teises ir pareigas, žmogaus teises tuometinėje visuomenėje ir sieti su dabartiniu pasaulio kontekstu. Toks filmo nagrinėjimas, anot tyrime dalyvavusios mokytojos, gali parodyti, kad vienų žmonių tikslai ir darbai yra nuoširdūs, o kitų savanaudiški. Taip būta anuomet, taip yra ir dabar. Moksleiviams tai suteikia galimybę geriau suprasti pasaulį. Galima pasitelkti ir esamą situaciją palyginimui su vaidybinio filmo scena.
- 3) Įvairių grafinių priemonių kūrimas ir naudojimas analizės metu. Tos priemonės gali būti minčių žemėlapiai ar diagramos. Jomis gali vaizdingai parodyti ir užtvirtinti sąsajas tarp iškeltų idėjų ir pastebėjimų žiūrint filmą. Tokiu būdu galima atsirinkti esminę ir svarbiausią informaciją. Tokio metodo naudojimas ugdo moksleivių strateginį mąstymą, kuriant galutinį projektą apie filmo pagrindines idėjas, įtraukiant citatas ir vaizdus.
- 4) Įtraukti kognityvinį mokymąsi. Filmu peržiūra padeda moksleiviams emociškai įsijausti į aptariamą problemą ir dilemą. Todėl pirmiausia, kuriamos problemų ir sąvokų sistemos, o vėliau jos pritaikomos praktiškai filme. Pavyzdžiui, galima surengti diskusiją—viena grupė rengia kontrargumentus, o kita argumentus aptariamuoju požiūriu. O galiausiai, moksleiviai rašo rašinį, remdamiesi debatų temomis ir darbu grupėje, nors šį darbą jau atlieka visiškai savarankiškai. Tokiu būdu apjungiami skirtingi darbo metodai ir priemonės. Sėkmingai įgyvendinus šias užduotis, mokiniai atliko savarankišką tyrimą ir rengė ataskaitą. Pavyzdžiui, mokiniai analizavę filmą „V—tai vendeta“ (2006) jau atskirai nagrinėjo asmenį, teroristinę grupę arba įvykį bei atsakinėjo į pagrindinius pateiktus klausimus. Mokytoja, kaip ir tyrėjas Metzger (2010), siūlo pateikti klausimus, skatinančius mokinių mąstymą ir raginančius argumentuoti: „Ar galima pateisinti vyriausybės teroristinius poelgius net, jeigu ji gina savo valstybės piliečius?“, „Ar karai ir revoliucijos gali būti vertinami, kaip teroristiniai išpuoliai?“
- 5) Atlikti išsamią filmo analizę. Naudojant vaidybinį filmą kaip šaltinį, galima naudoti jau aptartą dienoraščio metodą, kurį galima pradėti aprašant filmą ir išsikeliant pagrindinius klausimus bei įtraukiant tokias skiltis, kaip „Pastabos“ ir „Asmeninės idėjos“. Žiūrint filmą, galima žymėti pastabas, kurios atsako į pagrindinius išsikeltus klausimus, o vėliau patikrinti, ar informacija teisinga. Taip pat galima skirti erdvės ir aprašyti pastebimas emocinės manipuliacijos technikas, kurios taikomos filme. Jei pamokoje iki tol mažai kalbėta apie filmą, kaip istorinį šaltinį, galima kelti tokius klausimus kaip: „Ar vaidybinį filmą galima traktuoti kaip istoriją?“. Alternatyviai siūlomas ir kitas būdas, kurį jau

aptarėme anksčiau, tai lyginti vaidybinį filmą su kitu šaltiniu, kad išryškėtų patikimumo rodiklis.

- 6) Atlikti performatyvias užduotis. Tokiomis užduotimis gali būti argumentuoto esė rašymas, internetinių svetainių kūrimas, naratyviniai vaidmenų žaidimai arba pačio artefakto gaminimas. Tokia užduotis skatina tolimesnį tyrinėjimą, sieti filmą su įvairia istorine medžiaga. Tokiu būdu yra gilinamas besimokančiųjų aptariamos temos supratimas.

Donnelly (2013) savo atliktame tyrime pasidalino pavyzdžiu, kaip mokytojai tinkamai integruoja ir analizuoja istorinį filmą pamokų metu. Šie mokytojai kartu su moksleiviais klasėje žiūrėjo filmą, o svarbias scenas peržiūrėdavo pakartotinai, kad besimokantieji klasėje spėtų pasižymėti papildomą informaciją, kurios pagrindu galėtų argumentuoti savo teiginius (Donnelly, 2013). Nuomonių ir pozicijų apibendrinimui aptariamu filmo klausimu naudojo vaizdines prezentacijas (Donnelly, 2013). Taip pat kelios mokytojos analizavo filmą kaip šaltinį, pasitelkdamos kino technikos ir poveikio analizę, taip pat orientavosi ir į įtikinimo strategijas, kuriomis filmo kūrėjai siekia paveikiai perteikti požiūrį žiūrovams (Donnelly, 2013). Kita mokytoja pasitelkė scenų perrašymo užduotį—moksleiviai jas pabandė pateikti iš kitų perspektyvų ir suvadinti klasėje bei argumentavo savo priimtus sprendimus (Donnelly, 2013). Tokia pamokos užduotis padėjo išsamiau suprasti, kaip skirtingos filmo perspektyvos ir įvykio reprezentacija gali paveikti žiūrovų istorinį suvokimą (Donnelly, 2013).

Marcus ir Stoddard (2007) mokytojų paprašė įvardinti dažniausiai naudojamus filmus, visuose atsakymuose išryškėjo stipriai įtraukiantys ir emociškai paveikūs filmai, tokie kaip, pavyzdžiui, „Perl Harboras“ (2001), „Šindlerio sąrašas“ (1993), „Gelbstint eilinį Rajeną“ (1998) ir kt. Tyrėjai taip pat pastebėjo, kad mokytojai pamokose renkasi filmus, kurie padeda atskleisti nepakankamai nagrinėtą temą vadovėlyje arba apskritai ji yra nepakankamai įvertinama, tačiau svarbu suprasti, kad filmuose pateikiami istoriniai faktai gali būti netikslūs (Marcus & Stoddard, 2007). Donnelly (2014) papildė šį dažnai naudojamų filmų sąrašą ir į jį įtraukia dar kelis: „Gladiatorius“ (2000), „Dangaus karalystė“ (2005). Tyrėja Donnelly (2014) teigia, kad šie vaidybiniai filmai sukurti komerciniais tikslais, tačiau tai yra neatsiejama jaunimo kultūros dalis, o mokytojai, norėdami praturtinti savo pamokas ir sudominti auditoriją, šiuos filmus pasitelkia savo pamokose. Norint ne tik žiūrėti juos pramogai, bet ir išnaudoti jų edukacinį potencialą, mokytojai taiko įvairias anksčiau pateiktas strategijas ir mokymosi būdus (žr. p. 11-17). Akivaizdu, kad vaidybiniai filmai yra itin patrauklūs plačiajai auditorijai. Anot Donnelly (2014), vaidybinių filmų serijos apie nacių holokausto laikotarpį Europoje efektyviai didino šio įvykio žinomumą mūsų sąmonėje.

Mokytojų darbo su filmu iššūkiai.

Nors filmas, kaip vizualinė priemonė yra įtraukus, netinkamai integruojamas į pamoką, gali būti nenaudingas. Pavyzdžiui, jei mokytojas, naudodamas filmą, neugdo moksleivių gebėjimų interpretuoti istorinį filmą, o tokiems gebėjimams ugdyti ir patiems mokytojams reikalinga kino raštingumo kompetencija (Marcus, 2005). Mokytojams, norintiems integruoti filmus į pamokos turinį, dar iki šiol kyla gana daug sunkumų, nes yra nepakankamai rekomendacijų, kaip filmus naudoti pamokose (Metzger, 2010). Aptarus mokymosi tikslus, kurių galima siekti klasėje pasitelkiant filmą, atrodo aišku, kad tam įgyvendinti, reikia atlikti išsamią filmo analizę apie aptariamą istorinę temą ir atskleidžiamas problemas (Metzger, 2010). Marcus (2005, 2007) tyrimuose pastebėta tai, kad mokytojams trūksta žinių ir patirties filmus naudojant ir analizuojant pamokos metu. Dažniausiai filmai naudojami tik peržiūrai ir nėra ugdomas kritinis mąstymas. Žinių spragas pastebėjo ir tyrėja Donnelly (2016) bandydama išsiaiškinti, kodėl mokytojai istorinio filmo neanalizuoja, kaip šaltinio pamokose. Viena iš pagrindinių priežasčių ta, kad mokytojai nepasitiki savo žiniomis analizuodami filmus, o yra labiau linkę tyrinėti ir interpretuoti spausdintus šaltinius (Donnelly, 2016). Taip pat Donnelly (2013, 2016) atliekamo tyrimo metu paaiškėjo, kad tik 8 proc. istorijos mokytojų iš Australijos buvo mokomi naudoti filmus istorijos ugdyme. Remiantis šiame darbe analizuojamų tyrimų gaunamais atsakymais, galima manyti, kad tai stipriai paplitusi problema mokytojų rengimo programose. Todėl dauguma mokytojų tik rodo ir aptaria tai, ką mato ekrane, nes nėra mokęsi kino kalbos, analizės ir supratimo ir problemų, kurios kyla panaudojant kiną istorijos mokymui (Donnelly, 2016). Tad ir tyrėjos atliekamo interviu metu paaiškėjo, kad dauguma mokytojų žiūrint filmą naudoja diskusijas ir užduočių lapus (Donnelly, 2016), nes analizuoti filmą visais 8 sluoksniais, kuriuos aptarėme praeitame skyriuje (žr. p. 12) arba taikyti skirtingas metodikas, reikalauja daug įvairių sričių žinių, laiko ir pasitikėjimo savimi. Tačiau net penki iš visų apklaustųjų mokytojų paminėjo, kad ugdant istorijos mokytojus būtų pravartu mokyti vaizdinės medijos analizavimo įgūdžių (Donnelly, 2013). Tiesa, su tokiais sunkumais susidūrė ne tik mokytojai, bet ir dėstytojai, pasitelkiantys įvairias vaizdines priemones ir teigiantys, kad jie nebuvo apmokyti naudoti įvairius vaizdus mokymo ir mokymosi procese (Grushka et al, 2013). Tad galima matyti, kad problema yra gilesnė ir apima ne tik pagrindinio ir vidurinio ugdymo švietimo įstaigas.

Antrasis sunkumas, apie kurį mokytojai skatinami mąstyti—mokyklos bendruomenės reakcija. Patariama apsvarstyti, kokia gali būti administracijos reakcija ir atsižvelgti į mokykloje vyraujančią kultūrą dėl vienokio ar kitokio filmo pasirinkimo (Metzger, 2010). Ypač, jei filmas pažymėtas skirtu suaugusiems žiūrėti ženklu, derėtų pranešti mokyklos administracijai ir moksleivių tėvams apie ketinimą žiūrėti pasirinktą filmą ir gauti jų sutikimus (Metzger, 2010). Antai filmuose dažnai yra ir netinkamo turinio, pavyzdžiui, nuogybių, smurto, seksualinių situacijų, todėl mokytojai turi būti patys peržiūrėję filmus ir praleisti šias scenas (Metzger, 2010). Kai kurie mokytojai susidūrė

su itin dideliais sunkumais naudoti filmus klasėje, nes tam prieštaravo mokyklos kultūra, kurioje buvo suformuota, kad filmas yra pramoginis, o ne edukacinis turinys (Donnelly, 2014). Toks tarpusavio nesutarimas galėjo kilti iš to, kad filmas susieja istoriją, fikciją ir pramogas, o problemą išryškinti galėjo mokytojo netinkamas filmo naudojimas ir nepakankamai suvokiamos tokio šaltinio galimybės (Donnelly, 2014). Tai paaiškėjo Donnelly (2014) atliktame tyrime, kad mokytojai vaidybinius filmus dažniausiai naudojo skyriaus apibendrinimui ir užbaigimui, tačiau jo neintegravo į pamokos temą. Dauguma mokytojų norėdami integruoti filmą į pamoką jaučiasi vis dar kaip pradedantieji savo profesijos specialistai (Donnelly, 2014). Iš esmės pirmasis ir antrasis iššūkiai yra glaudžiai tarpusavyje susiję.

Kita problema, kad istoriniai filmai dažniausia yra ilgos trukmės ir tam reikia bent kelių pamokų, o dažnai ir daugiau laiko skirti, norint peržiūrėti, atlikti užduotis ir aptarti (Metzger, 2010). Tad dažniausiai mokytojai stengiasi parodyti tik pasirinktą filmo ištrauką, gali praleisti, jų manymu, nereikalingus fragmentus arba pasirinkti kelias ištraukas (Metzger, 2010). Tiesa, rodant filmo ištraukas gali būti sunkiau suprasti siužetą ir įvykių seką. Visgi tai daug greitesnis metodas nei skaityti knygą (Grushka et al, 2013). Antai buvo pastebėta, kad mokomųjų įstaigų erdvės nėra tinkamai pritaikytos integruoti vaizdines priemones, nes turimi informacinių technologijų įrenginiai dažnai neveikia tinkamai ir trikdo pamokos eigą (Grushka et al, 2013). Moksleiviai ir visuomenė greitai prisitaiko prie naujų technologijų ir jų kaitos, o švietimo įstaigos šioje srityje nuolat atsilieka (Grushka et al, 2013), tai sukelia sunkumų ir mokytojams. Kita vertus, sparti technologijų plėtra sukelia ne vien tik techninių problemų—besimokantiesiems tampa sunkiau išlaikyti dėmesį ir žiūrėti ilgus vaizdo įrašus arba skaityti ilgus tekstus. Besimokantiesiems norisi, kad informacija būtų glaustai sutraukta ir pateikta trumpu vaizdo įrašu, nes turi prastus dėmesio išlaikymo gebėjimus (Grushka et al, 2013). Dar viena techninė problema, su kuria dažnai susiduria mokytojai, tai klasių šviesa, kuri trukdo matyti ekraną (Grushka et al, 2013), o uždarius žaliuzes, ryškumas nebūtinai žymiai pagerės. Ekране rodomas vaizdo įrašas gali ir toliau nesimatyti.

Taigi akivaizdu, kad vizualinės priemonės ir filmai pamokų metu atneša didelę naudą ugdant moksleivių analizės ir interpretacijos gebėjimus, kritinį mąstymą, empatiją bei praturtina pamokas, suteikia daugiau konteksto apie mokomąją temą. Antai norint visus tuos gebėjimus ugdyti reikia filmą pamokose naudoti tikslingai ir parengti jam skirtas užduotis. Galima analizuoti filmą kaip šaltinį ir aiškintis jo sukūrimo priežastis bei aplinkybes, režisieriaus ir kitų kūrėjų sprendimus. Galima analizuoti pačio filmo turinį pritaikant užduotis, susijusias su filmo turinio aptarimu, kurios gali būti labai įvairios. Moksleiviai gali analizuoti veikėjų vertybes arba naudoti su kitomis mokymosi priemonėmis ir pateikti filmą kaip dar vieną to paties įvykio interpretaciją. Tiesa, nors filmo panaudojimas gali būti labai įtraukiantis ir naudingas, mokytojai visgi susiduria su įvairiomis problemomis, pavyzdžiui, netinkamai integruojant—tik žiūrint filmą ir neatliekant užduočių, jis yra

visiškai nenaudingas. Mokytojams svarbu tinkamai pasirengti filmo peržiūrai, tačiau tam reikia skirti didesnius laiko resursus.

Tyrimo metodika ir etika

Remiantis darbo pradžioje atlikta mokslinės literatūros apie vizualinės medžiagos ir istorijos filmų naudos, problematikos, (ne)naudojimą pamokų metu analize, galima teigti, kad tirti filmo panaudojimo pamokose aspektus labiau linkę užsienio šalių mokslininkai ir tyrėjai. Lietuvoje tokių tyrimų stoka—daugiau kalbama apie didaktines ir vizualines priemones, bet ne tai, kaip mokytojai šias priemones pasitelkia ir su kokiais sunkumais susiduria. Užsienio šalių mokytojų patirtys atskleidžia, kad filmas yra itin naudinga edukacinė priemonė, kuri įtraukia moksleivius, bet tik tuo atveju, kai yra integruojama į pamokos turinį tinkamai. Tampa svarbu išsiaiškinti, kaip filmus naudoja istorijos mokytojai, dirbantys Lietuvos mokyklose, kokius edukacinius tikslus įgyvendina, kaip vertina filmo potencialą atskleidžiant pamokos temą ir su kokiais sunkumais susiduria dirbdami.

Tyrimo metodai.

Duomenų rinkimas. Pagrindinis šio darbo metodologinis instrumentas yra pusiau struktūruoti interviu su istorijos mokytojais. Šis metodas taikomas norint įsigilinti į tiriamų aspektų tarpusavio ryšius. Norint atlikti interviu, buvo parengtas klausimynas, remiantis kokybinio interviu teikiamomis rekomendacijomis. Pirmojoje tyrimo dalyje atliktas pilotinis bandymas ir pastebėtos koreguotinos vietos (Aleksnevičienė et al, 2020). Į jas atsižvelgiant vykdomi tolimesni interviu. Buvo laikomasi numatytos struktūros, tačiau atsižvelgiant į kiekvieną situaciją individualiai, užduodami papildomi klausimai pagilinantys aptariamo aspekto supratimą. Prieš interviu dar kartą primenama apie tyrimo tikslą, pristatoma informacija apie asmens duomenų konfidencialumą. Interviu įrašai transkribuojami į „Word“ dokumentą. Ilgiausias interviu trukė valandą ir dešimt minučių, trumpiausias—dvidešimt penkias minutes, vidutinė interviu trukmė buvo keturiasdešimt aštuonios minutės. Informantams, kurie į klausimus atsakė lakoniškai, buvo užduodami papildomi tikslinamieji klausimai, padedantys įsigilinti į to atvejo specifiką. Pusiau struktūruotas interviu leido įsigilinti į aptariamą temą, problemą ir detales.

Duomenų analizė. Tyrimo duomenims apibendrinti naudojama indukcinė kokybinė turinio analizė (Drisko & Maschi, 2016; Bingham & Witkowsky, 2022). Kokybinio turinio analizė padeda sutelkti dėmesį į tiriamos temos prasmes interviu metu gautame tekste, pastebėti svarbiausias mintis tyrimo kontekste. Kiekvienas interviu atsakymai skaitomi daug kartų ir analizuojami. Iš tekstų išskirtos tos pačios išryškėjusios pagrindinės mintys. Pašnekovų atsakymams suteikiami aprašomieji arba gyvosios kalbos kodai, kurie skirstomi į kategorijas, o vėliau į tarpusavio ryšius, kad būtų galima apibendrinti surinktus duomenis, (žr. priedas C) (Gaižauskaitė & Valavičienė, 2016). Suskirstytiems duomenims buvo atliekama interpretacija, o teiginiai pagrindžiami tyrime dalyvavusių informantų citatomis.

Tyrimo instrumentas. Tyrimo metu bandoma išsiaiškinti, kaip mokytojai naudoja filmus istorijos pamokose, kokius kitus metodus derina prie vizualinės medžiagos, kaip įsitraukia

mokiniai pamokos metu ir ar analizuojamas filmas yra, kaip edukacinė priemonė. Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą, buvo keliami keturi tyrimo klausimai. Tiems klausimams atskleisti, buvo sudarytas klausimynas, kurį sudarė 6 uždaro ir 9 atviro tipo klausimai (žr. priedas A). Pusiau struktūruotas interviu numato klausimų eigą ir struktūrą, bet esant poreikiui galima užduoti papildomus klausimus, susijusius su tyrimo tikslais (Aleksnevičienė et al, 2020). Pusiau struktūruoto interviu metodologija atskleidžia, kad žmonės vienodus reiškinius suvokia ir supranta skirtingai. Tad pasitaikė atvejų, kai interviu metu klausimų eiliškumas kito. Formuojant klausimus buvo remtasi kitų autorių (Marcus, 2005; Wagner, 2018; Nieuwenhuys, 2014) atliktais tyrimais ir savo asmeninėmis įžvalgomis. Pokalbio pabaigoje dalyvių klausiami keturi bendrieji klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti ugdymo įstaigos tipą, mokytojo patirtį ir kvalifikaciją. Interviu klausimai padedantys atsakyti į šiuos išsikeltus tyrimo klausimus nurodyti 1-oje lentelėje.

Lentelė nr. 1

Tyrimo ir interviu klausimai

Tyrimo klausimai	Interviu klausimai
Ar mokytojai naudoja vizualines priemones? Jei taip, kokias?	Ar pamokos metu naudojate vizualines priemones temai atskleisti? Jei taip, kokias?
	Kokius filmus naudojate pamokose? (vaidybinius, dokumentinius...)
Kodėl mokytojai naudoja filmus istorijos pamokose?	Ar filmas yra nepakeičiama mokymo priemonė?
	Kodėl naudojate filmus istorijos pamokose? Kokius istorijos edukacijos tikslus padeda realizuoti?
	Kaip apibrėžtumėte filmą/istorinį filmą? Koks jo edukacinis potencialas sužinant apie istoriją? Kokie trūkumai?
Kokius metodus integruojant filmas yra naudojamas istorijos pamokose? Kaip filmas yra integruojamas į pamoką?	Kokius metodus derinate pamokoje naudodami filmą? Kaip integruojate filmą į pamokos eigą?

	Kaip dažnai naudojate filmus istorijos pamokose? Kartą per metus? Kartą per mėnesį?
	Pasidalinkite atveju, kai naudojote filmą? Kokius istorijos ugdymo tikslus jis jums padėjo įgyvendinti?
Ar mokytojams netrūksta vizualinių kompetencijų dirbti su filmais pamokose? Kokie pagrindiniai sunkumai iškyla?	Kaip manote, ar jums užtenka vizualinių kompetencijų kokybiškai dirbti su filmu?
	Ar reikia ugdant mokytojus atskiro dalyko „medijų edukacija“?

Tyrimo imtis ir tyrimo dalyvių charakteristika. Tyrimas buvo vykdytas 2024 m. sausio-balandžio mėnesiais Kokybiniam tyrimui populiacijos aibė buvo orientuota į asmenų grupę (Rupšienė, 2007)—istorijos mokytojus pagal profesiją. Tyrimo metu buvo stebima, ar nesikartoja dalyvių atsakymai. Tai buvo pagrindinis kriterijus, atsižvelgiant į tai, ar reikia didesnės imties. Tyrimo imtis buvo formuojama pasitelkiant tikslinius atvejus. Pagrindiniai kriterijai buvo šie:

1. Mokytojas dalykininkas, dėstantis istoriją;
2. Pamokoje naudojantis vizualines priemones;
3. Vis dar dirbantis mokykloje.

Kviečiant dalyvauti tyrime paskelbtas įrašas socialiniame „Facebook“ tinkle. Į pranešimą sureagavę asmenys apie tyrimą buvo informuojami asmenine žinute arba susisiekiant elektroniniu paštu, detaliau pristatant tyrimo paskirtį. Tyrimo dalyviui sutikus dalyvauti, sutarta diena ir laikas pokalbiui. Į tyrimą kviesti istorijos mokytojai, kurie dirba įvairiuose Lietuvos miestuose ir miesteliuose, neapsiribojama vien didmiesčiuose dirbančiais asmenimis.

Lentelė nr. 2

Tyrimo dalyvių charakteristika

Kodas, skirtas mokytojui	Mokyklos, kurioje dirba mokytojas, tipas	Kvalifikacinė kategorija	Mokymo patirtis	Ugdomosios klasės
M1	Ilgoji gimnazija	Vyr. mokytojas	12 m.	6, 7, 10, 11, 12 kl.
M2	Gimnazija	Mokytoja metodininkė	16 m.	10-12 kl.

M3	Ilgoji gimnazija	Mokytojas	8 m.	9-12 kl.
M4	Nevalstybinė mokykla	Mokytojas—nėra kvalifikacinių kategorijų	10 m.	7-12 kl.
M5	Ilgoji gimnazija ir pagrindinė mokykla	Mokytoja ekspertė	22 m.	8 ir 12 istorijos, 1-12 karjeros
M6	Gimnazija	Mokytoja ekspertė	28 m.	9-12 istorijos
M7	Ilgoji gimnazija	Mokytoja	4 m.	5-8 istorijos, 9 pilietiškumo
M8	Licėjus	Mokytoja	5 m.	5-12 istorijos,
M9	Gimnazija	Mokytoja metodininkė	37 m.	10, 12 istorijos ir 10 pilietiškumo
M10	Nevalstybinė mokykla	Mokytojas—nėra kvalifikacinių kategorijų	2,5 m.	11-12 kl. tarptautinio bakalaureato

Tyrimo etika ir anonimiškumas. Tyrimo metu remiamasi svarbiausias Žydžiūnaitės (2011) siūlomais pagrindiniais etikos principais. Tyrime informantai dalyvavo savanoriškai. Visi tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo tikslus ir naudą, tyrimo duomenų rinkimą ir numatomas tyrimo procedūras. Dalyvavusieji tyrime buvo informuoti apie galimybę nutraukti dalyvavimą tyrime arba neatsakyti į klausimus, keliančius nepatogumų. Taikytas *Geranoriškumo principas* ir siekiama informantams sukurti jaukią ir saugią aplinką pokalbiui. Interviu darytas nuotoliniu būdu, tad dalyviai galėjo pasirinkti savo privatumo nepažeidžią ir patogią aplinką. Taip pat remiamasi *pagarbos asmens orumui principu* ir dalyviams nedaroma jokia įtaka, informacija pateikiama objektyviai. Interviu klausimai sudaryti taip, kad nepažeistų asmens privačių ir viešai neskelbiamų duomenų, nesukeltų diskomforto ir būtų susiję tik su aptariama tema—filmų panaudojimu istorijos pamokose. Prieš atliekant tyrimą iš dalyvių gautas raštiškas sutikimas, leidžiantis vykdyti tyrimą (žr. priedas B). Tyrimo metu išlaikytas informantų konfidencialumas, mokytojų pasiteirauta, ar jie sutinka, kad pokalbis būtų įrašomas. Buvo užtikrinta duomenų ir balso įrašų privatumas ir visa gauta informacija naudojama tik analizei atlikti. Po interviu perrašymo *Anonimiškumo principu* remiantis kiekvienam iš dalyvių buvo suteiktas kodas (M1-M10), neatskleidžiant jų vardo ir pavardės.

Tyrimo apribojimai. Tyrimo metu buvo vykdomi tik interviu su istorijos mokytojais, todėl gaunamos teorinės žinios, kaip jie naudoja filmus istorijos pamokose. Praktiškai naudodami

istorinius filmus pamokose, jų pritaikymo metodai gali skirtis. Tokį skirtumą pastebėjo ir tyrėjas Marcus (2005) savo atliktame tyrime—informantų teoriniai atsakymai skyrėsi nuo jų praktinio įgyvendinimo. Mokytojai teigė naudojančys įvairius metodus ir analizuojantys filmą, tačiau stebint pamoką gyvai paaiškėjo, kad filmas naudojamas, kaip temos iliustracija. Norima pabrėžti, kad šiame tyrime dalyvavusių mokytojų praktinis įgyvendinimas taip pat gali skirtis.

Filmo panaudojimas istorijos pamokose Lietuvoje

Mokytojų naudojamos vizualinės priemonės ir jų svarba

Atlikto tyrimo metu mokytojų buvo klausama, ar jie naudoja vizualines priemones temai atskleisti, bei prašoma jas išvardinti. Visi informantai interviu metu teigė, kad naudoja net keletą vizualinių priemonių pamokų metu. Tyrimo metu paaiškėjo, kad mokytojai naudoja daug skirtingų metodų ir priemonių, kad jų pamokos būtų vizualios. Informantai įvardijo naudojantys: trumpus vaizdo įrašus, įvairių žanrų filmus, jų ištraukas ir treilerius, knygas ir komiksus, dokumentines ir animacines laidas, lentoje kuriamus piešinius, prezentacijas su iliustracijomis, įvairius ugdymui skirtus elektroninius portalus, tokius, kaip „Epamokos.Pedagogas.lt“ ir kt.

Visi apklaustieji mokytojai užsiminė naudojantys filmus arba jų ištraukas. Paklausus, kokius filmus naudoja pamokose, atsakymai išsiskyrė. Dauguma mokytojų teigė naudojantys įvairius žanrus ir išsirenkantys, atsižvelgiant į pamokos temą, turimus resursus ir amžiaus grupę: „Žiūrint koks laikmetis dabar, pavyzdžiui, dešimtokų laikmetis yra antras pasaulinis karas, kai, pavyzdžiui, duodu, tai faktas, kad dokumentiniai. <...> XIX amžius tai bandai atrast kažkokį, nu, kad ir vaidybinį filmą.“, (M9, asmeninė komunikacija, 2024 m. balandžio 5 d.). Naudojant filmą pamokoje svarbu parinkti atitinkantį temą ir moksleivių turimas kompetencijas. Keli mokytojai atsakė, kad naudoja tik dokumentinius filmus arba pirmenybę teikiantys šio žanro filmams, nes, jų nuomone, tai yra šaltinis pagrįstas istoriniais faktais: „Dokumentiką dažniau aš. Vis tiek ten tokio to pagrįstumo, ar ne, yra žodžiu, faktų pateikimą, ar ne, papildymas ir, na, vaizdas <...> (M6, asmeninė komunikacija, 2024 m. vasario 6 d.), „<...> aš naudoju tik dokumentinius filmus daugiausia.“ (M3, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 18 d.). Dokumentinio filmo naudojimas istorijos pamokose yra mažiau komplikotas, panaudojimui nereikia didelio mokytojo įdirbio, atskiriant fikciją ir tikrus faktus. Anot, Metzger (2010) mokytojas turi būti pagalbininkas, kuris padeda analizuoti filmo metu išsakytas mintis ir parodytas detales. Vaidybinio filmo atveju tą padaryti yra sunkiau, nes šis žanras nėra orientuotas į tikslų faktų perteikimą, o mokytojui reikia žinoti kiekvieną detalę. Išryškėjo ir kitoks požiūris—informantė M4, nurodė, naudojanti įvairių žanrų filmus, tačiau prioritetą teikianti vaidybiniam filmams, nes „dokumentiniai, nors skamba, kad yra labai mokyklai, bet ir mokiniams dokumentiniai būna gana nuobodūs“ (M4, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 24 d.). Išryškėja du pagrindiniai skirtumai—vaidybinį filmą sudėtingiau analizuoti pamokos metu, bet jis labiau įtraukia moksleivius, o dokumentinio filmo analizę atlikti paprasčiau, tačiau jis nėra toks įtraukiantis.

Mokytojai įvardino nuolat naudojamus filmus pamokų metu: „Šindlerio sąrašas“ (1993), „Perl Harboras“ (2001), „Napoleonas“ (2023), „Openhaimeris“ (2023), „Dangaus karalystė“ (2005), „Sovietų pasaka“ (2008), „Aleksandras Makedonietis“ (2004), „Gladiatorius“ (2001), „Pianistas“ (2002), „Romos imperijos žlugimas“ (1964), „Vakarų fronte nieko naujo“ (2022), „Emilija iš laisvės alėjos“ (2017), „Rožės vardas“ (1986), „300“ (2006), „Ar jau įnešti antį“ (1988), „Apokalipsė“,

„Berlyno siena“ (2016), „Vieni vieni“ (2004), „Poetas“ (2022), „Pelėdų kalnas“ (2018), „Leitis“ (2018), „Marija Antuanetė“ (2006), „Egipto dievai“ (2016), „Knygnešys“ (2011). Svarbu pastebėti, kad šiame sąrašė dalis išvardintų filmų atitinka su Marcus ir Stoddard (2007) atliktame tyrime, dalyvavusių informantų atsakymais. Mokytojai Jungtinėse Amerikos valstijose irgi naudoja tokius filmus, kaip „Perl Harboras“ (2001) ir „Šindlerio sąrašas“ (1993). Antai toks gausus sąrašas mokytojų išvardintų kiekvienais metais naudojamų filmų, rodo į tai, kad ši metodinė priemonė yra patraukli integravimui į pamokos turinį.

Filmų panaudojimo pamokose priežastys.

Tokia gausi įvairovė naudojamų vizualinių priemonių nurodo į tai, kad verta kalbėti, kodėl vizualinės priemonės tokios svarbios ir kokios jų integravimo į ugdymo procesą priežastys. Mokytojai pateikė skirtingas priežastis, kodėl naudoja filmus istorijos pamokose, tačiau dauguma šią priemonę taiko, kaip iliustracinę, skirtą į ugdymo procesą įnešti dinamiškumo, paįvairinti pamokų turinį bei didinti mokinių susidomėjimą aptariama istorine tema. Informantė M2 įvardijo vizualinio suvokimo svarbą istorijos ugdyme ir kad tai yra pagrindinė priežastis filmo panaudojimui pamokoje: „<...> grynai dėl vizualizacijos, dėl įtraukimo ir kartais grynai, kad parodyti, kad yra geras filmas ir pažiūrėkit iki galo patys.“ (M2, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 18 d.). Tuo pačiu gali būti siekiama sudominti mokintis ne tik pamokose, bet pratęsti savarankiškas paieškas namuose, susijusias su aptariama istorine tema. Kiti informantai taip pat teigia, kad pagrindė filmų naudojimo priežastis yra vizualumo įtraukimas pamokų metu, nes lengviau yra parodyti iliustraciją, vaizdo ištrauką nei papasakoti, kaip buvo aptariamuoju laikotarpiu. Tad mokiniai gali susidaryti lengvesnį įsivaizdavimą, nes norint išmokti temą yra labai svarbu ją suprasti. Toks mokymasis, anot mokytojų, palieka išliekamąją vertę jų suvokime: „<...> sakau tų daigelių pasėja, man atrodo, gal ne kiekvienuose galvose ir širdyse, bet tikrai pasėja.“ (M6, asmeninė komunikacija, 2024 m. vasario 6 d.). Išryškėjo ir dar vienas motyvas naudoti filmus pamokų metu—tai dėl savo asmeninės simpatijos kino industrijai. Informantės M4 ir M7 teigia pamokos metu rodančios tai, kas joms atrodo įdomu, tačiau nenuneigia filmų duodamos vizualinės naudos moksleiviams. Toks požiūris atskleidžia, kad filmai naudojami ne tik dėl savo vizualumo, bet ir dėl to, kad, mokytojų nuomone, tai yra teikianti naudą ir įdomi medžiaga. Jei filmas nesukeltų susidomėjimo, moksleiviai jo nežiūrėtų ir teikiamos vizualinės naudos nebūtų.

Išsiskyrė informantės M8 atsakymas, kuri teigė, kad mokytojai neturi kito pasirinkimo ir negali nenaudoti įvairių vaizdinių, tame tarpe ir filmų, savo pamokose, nes tokie yra keliami vertinimai pamokos įgyvendinimui:

<...> mes galbūt net esame verčiami naudoti netgi gal taip, sakyčiau, nes yra taip, kad nu vat, pavyzdžiui, kai tave vertina, kaip mokytoją, žiūri, kaip tu naudoji tas išmaniąsias technologijas, kaip

tu moki integruoti į savo pamoką visokias tas pačias skaidres, tuos pačius filmus, interaktyvias kažkokias užduotis. (M8, asmeninė komunikacija, 2024 m. balandžio 2 d.).

Tačiau istorijos ugdymas šiai dienai jau neįsivaizduojamas be vizualumo. Tai tapo svarbi priemonė ugdymo procese, pavyzdžiui, informantas M1 teigė, kad dažnai naudoja vizualines priemones, nes „<...> man atrodo, kad istorijos dalyke, tai čia yra, nu vienas tokių svarbiausių dalykų, jeigu tik yra galimybė parodyti vizualiai, kad jie daugmaž įsivaizduotų, kaip tas vyko <...>“ (M1, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 11 d.). Mokytojas M2 pabrėžia, kad mokant istorijos itin svarbu yra greta žodinio pasakojimo, moksleiviams informaciją stengtis pateikti vizualiai, kad jie labiau įsigilintų į aptariamą laikotarpį. Su tokia idėja sutiko ir antroji pašnekovė, teigdama, kad „<...> dabartinė karta iš viso mokosi per vaizdą ir patirtį“ (M2, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 18 d.). Moksleiviams mokymasis pasitelkiant vaizdus ar filmus yra itin svarbus dėl geresnio įtraukimo ir įsiminimo, todėl mokytojai juos stengiasi naudoti istorijos pamokose. Hess (2007) tyrime apie dokumentinių filmų svarbą ugdymo procesui sutinka su idėja, kad ši priemonė padeda įgyti tvirtas žinias apie dėstomą istorinę temą, o sistemingai naudojant filmus istorijos pamokose ugdomas vertybinis moksleivių pamatas.

Trečia, filmas gali būti naudojamas ne tik įtraukimo ir įsiminimo tikslais, bet ir palaikyti drausmę pamokos metu. Informantas M1 nurodė ir visai kitokią priežastį—filmo peržiūra skatina moksleivius mokytis labiau įsitraukus ir susikaupus, todėl ši metodinė priemonė gali būti naudojama skatinant tinkamai elgtis pamokų metu: „<...> pažadi, jeigu būsit drausmingi šiandien ten, tai parodysiu kažką, esu paruošęs jums. Skatinamoji priemonė tokia kažkokia yra.“ (M1, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 11 d.). Žinoma, toks filmo įtraukimas į pamoką nėra naudojamas darbu su ja arba analizei, o kaip papildomas priedas, jei pamokos metu buvo atliekamos visos užduotys ir nekilo drausmės problemų. Donnelly (2016) buvo atskleidusi, kad dauguma mokytojų filmą naudoja, kaip pamokos įžangą arba apibendrinimą, tačiau to negalima teigti apie Lietuvoje dirbančius pedagogus. Tyrimo metu paaiškėjo, kad mokytojai visuomet stengiasi filmą naudoti tikslingai ir nežiūrėti neturint tam pagrindo ar nesiejant su tema. Dar viena filmo panaudojimo priežastis—siejimas su einama tematika.

Antai, nors ne visos tyrimo dalyvių filmo panaudojimo pamokoje priežastys sutampa, neabejotinai visiems mokytojams filmas kaip metodinė priemonė, padeda įgyvendinti istorijos edukacijos tikslus. Mokytojas M1 įvardija, kad filmų ir ištraukų peržiūra ugdo emocinį intelektą ir empatiją, teigdamas, kad: „Istorija yra vienas iš tų dalykų, kur yra ne tik žinios, gebėjimai, bet ir nuostatos, ten yra etika, dorinis ugdymas, lietuvių kalba, istorija.“ (M1, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 11 d.). Todėl tai yra palanki terpė ugdyti moksleivių gebėjimą suprasti savo ir kitų emocijas. Kaip ir minėta, istorijos ugdymo svarbą žiūrint filmus pabrėžė Marcus (2005) ir teigė, kad filmai sukeldami stiprias emocijas, palengvina įsiminimo procesą. Mokytoja M2 teigia, kad filmai padeda

ugdyti istorinį supratimą ir sąmonę, nes atskleidžia to laikmečio detales, kurias sunku perteikti mokytojui dėstančiam pamokos temą. Informantas M3 pritaria šiai idėjai ir teigia, kad filmas puikiai atskleidžia kasdienes mokomojo laikotarpio detales. Informantė M5 užsimena ir apie šiek tiek kitokius edukacijos tikslus—tai komunikavimo ir kritinio mąstymo ugdymą. Mokytoja M5 teigia, kad komunikavimas ugdomas taikant viešosios kalbos įgūdžius, nes po filmo peržiūros reikia išsakyti ir pristatyti savo mintis klasėje, o kritinis mąstymas, kai analizuojami šaltiniai, tarpusavyje lyginami juose pateikiami naratyvai. Tačiau visgi mokytojai daugiau remiasi į tai, kad filmas padeda geriau susipažinti su mokomasi tema ir skirtas sukelti jausmus, apie kritinį mąstymą užsiminusi tik viena informantė.

Filmų panaudojimo metodai istorijos pamokose.

Nors visi mokytojai į savo pamokas įtraukiantys įvairių žanrų filmus, tačiau išsiskiria jų panaudojimo būdai ir tą lemiantys motyvai. Kaip ir buvo minėta yra įvairių filmo panaudojimų būdų ir išskiriami šie: filmo analizavimas skirtingais sluoksniais, naudoti kartu su kita edukacine priemone—vadovėliu, iliustracija, dokumentais, pasitelkti kelis skirtingus filmus ir lyginti naratyvus. Atliktame tyrime aptinkami Lietuvos mokyklose naudojami keli skirtingi metodai. Pirmasis metodas buvo žiūrėti filmą, moksleiviams užsirašyti, jų manymu, svarbiausius faktus, teiginius ar nuostatas, kurie atsiskleidžia siužete, o vėliau išsakytas mintis apie filmą apibendrinti su diskusija, tačiau istorijos mokytojai sutiko, kad filmas negali būti pagrindinė mokymosi priemonė, o naudojama tik šalia teorijos:

<...> nu tai būna dažniausiai, kad pusę pamokos pristatau temą. <...> ten pristatau, ten keletą tų pagrindinių faktų. Nu ir tada sakau, dabar pažiūrėsim ištrauką iš to filmo. Po filmo, na, ir tiesiog mes, tada pažiūrime tą ištrauką iš filmo ir po filmo dažniausiai būna, kad padiskutuojam kažką, tiesiog paklausiu, kas įstrigo jums iš to filmo, patiko, nepatiko, kas šokiravo, galbūt galų gale filmo eigoj būna sustabdu ir sakau atkreipkit dėmesį į tą, į tą, jeigu žiūrėti filmą mokiniai kažką pradeda jau, na, diskutuoti atsakau į tai <...>. Būna mokiniai paklausia tiesiog kodėl, ką čia daro, kodėl čia taip daro? <...> užduotėlių, kad daryčiau, nėra, nes nelabai man gal pasiteisinę tai <...>. Pastebėjau, kad mokiniai nelabai gal moka daryt du darbus vienu metu. (M8, asmeninė komunikacija, 2024 m. balandžio 2 d.).

Akivaizdu, kad tokiu filmo panaudojimu būdu nėra siekiama giliai ir plačiai analizuoti filmą, o aptarti pirminius įspūdžius ir pastebėjimus bei pamoką praturtinti vizualiniu suvokimu. Toks filmo naudojimo būdas aptartas Nieuwenhuyse (2014) tyrime ir minima, kad filmas naudojamas, kaip temos iliustracija, kelianti diskusiją. Šio tyrimo dalyviai buvo linkę filmą aptarti laisva diskusijos forma ir leisti moksleiviams atkreipti dėmesį į jiems svarbius ir aktualius klausimus. Informantė M8 net pamini, kad orientuotų klausimų į filmą nekuria, nes toks metodas jos pamokose nėra pasiteisinęs ir naudingas. Mokiniais labai sunku sutelkti dėmesį, sekti filmo siužetą ir dar ieškoti atsakymų į pateiktus klausimus.

Kiti informantai visgi buvo linkę moksleiviams užduoti konkrečias užduotis, susijusias su filmo peržiūra. Informantė M2 paminėjusi, kad svarbu nuspręsti, ar žiūrimas filmas bus pagrindinis informacijos šaltinis ar kaip papildoma medžiaga. Nuo to priklauso užduočių ir veiklų paruošimas. Jei filmas bus naudojamas, kaip pagrindinė medžiaga pamokos metu, mokytojui pačiam reikia peržiūrėti medžiagą, ją išanalizuoti ir suformuluoti užduotis ar klausimus, pagal kuriuos turės analizuoti žiūrimą filmą. Jei tai papildoma medžiaga, tai ji naudojama temos įtvirtinimui ir pagilininimui, pasitelkiant tą pačią metodiką, kurią naudojo informantai M1 ir M8, tačiau po to seka ir įsivertinimas. Svarbu pabrėžti, kad filmas laikomas papildoma medžiaga, kai aptariama tema jau buvo išdėstyta ir moksleiviai turi teorines žinias, o jei pagrindinė—tema prieš tai aptarta nebuvo ir bus analizuojama filmo pagrindu.

Informantė M7 taip pat moksleiviams skiria konkrečias užduotis ir klausimus, susijusias su filmo tematika, bet vienos strategijos teigia neturinti ir naudojanti tai, kas jai pačiai atrodo įdomu:

Ne tik klausimus, užduodu palyginimui, arba išrinkti apie asmenybių būdo bruožus. Nu, tarkim, ten duodu suformuotas 3 grafąs, kur jie turi išrinkti įvykiai, susiję ten su Lietuva, Lenkija, įvykiai susiję su Europos kontekstu, įvykiai susiję su dar kažkuo. Nu jo, įvairiausių užduočių arba, pavyzdžiui, būna kažkaip peržiūrėti, perteikti kitokia forma tą kiną jo ta prasme kas man šauna į galvą aš, atrodo, kokia užduotis man pačiai patiktų (M7, asmeninė komunikacija, 2024 m. vasario 19 d.).

Kitas informantas filmą į pamokos turinį integruodavo su įvairiais šaltiniais ir tuomet moksleivių prašydavo, remiantis tais dokumentais, atlikti užduotį: „Ir tada tu jam liepi susirasti tam tikros medžiagos, pavyzdžiui, išsiaiškinkite, kokios yra priežastys. Na, per visus šaltinius jie turi tada susigeneruoti patys pasakojimą, kaip tokį“ (M3, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 18 d.). Pažymėtina, kad toks panaudojimo būdas aptartas Marcus (2005) tyrime ir teigiama, kad įvairių šaltinių naudojimas greta filmo skatina kritinį mąstymą ir verčia kelti dokumentų patikimumo klausimus.

Retu atveju mokytojai pasitelkia kūrybines užduotis, reikalaujančias didelių laiko sąnaudų. Informantas M4 savo pamokose, integruojančiose filmą, kartais planuoja ir kūrybinių projektų atlikimą. Moksleiviai turėjo išsirinkti tematiką atitinkantį filmą ir parengti jam reklamą: „Kartą darėm užduotį, mokiniai turėjo pasirinkti savo filmą apie antrąjį pasaulinį karą, jį peržiūrėti ir sukurti jam reklamą.“ (M4, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 24 d.). Atlikę kūrybinę užduotį, savo sukurtus projektus pristatė bendrąklasiams pamokos metu.

Keli informantai pamini, kad naudoja filmo medžiagą ir bando gautą informaciją analizuoti, apibendrinti ir perkurti į kitą priemonę. Šiuo atveju mokytojai M4 ir M6 pasitelkia įvairių grafinių schemų kūrimą, minčių lietu ar žemėlapi:

<...> darom minčių žemėlapi, pavyzdžiui, eina totalitarizmas Sovietų Sąjungoj. Šalia to, kas yra vadovėlyje, dar mes pažiūrėjom ištrauką, ar ne, ir tada tą minčių žemėlapi gali dar papildyti ir

pasidaryti <...>. <...> šaltasis karas, ten koks minčių lietus, ar ne. Bet paskui tada palaukit, bet tada tokiu atveju padarykime išvadas, ar ne. Ir tada galima panaudoti pasižiūrėti ir atkuriamąją dokumentiką arba dokumentiką, ar ne, apie šaltąjį karą, ar ne, ir tada padaryti jau po to, na, sakykim sudėlioti išvadas po to minčių lietaus, po, sakykim, kažkokios dokumentikos pažiūrėjimo. (M6, asmeninė komunikacija, 2024 m. vasario 6 d.).

Pastebėtina, kad taikomas Donnelly (2013) aptartas filmo peržiūros metu stabdymo metodas, kad moksleiviai spėtų pasižymėti svarbią informaciją užduotims atlikti. Antai pastebėtina, kad pats filmas, kaip šaltinis analizuojamas nėra. Dažniausiai aptariami pavieniai režisieriaus sprendimai, tačiau filmas giliai ir plačiai neanalizuojamas, o užduotys dažniausiai pateikiamos, remiantis medžiagos turiniu. Kaip ir buvo minėta, norint filmą analizuoti, kaip šaltinį, svarbu apžvelgti jį skirtingais sluoksniais, kuriuos pateikia Nieuwenhuys (2014) arba Donnelly (2016) savo atliktuose tyrimuose. Tik vienas tyrime dalyvavęs informantas, mokantis tarptautinio bakalaureato programoje, teigė, kad filmą analizuojantis visuomet, kaip šaltinį ir kad tai puiki priemonė moksleiviams parodyti skirtingus to pačio įvykio naratyvus:

<...> filmai yra geras būdas pateikti tam tikrus naratyvus. Jeigu žiūrime ten atsime nu Kalėdom, prieš Kalėdas žiūrėjome apie Lenina, 1920 ten kažkoks filmas ar koks tai vėlgi pateikia ten, tarkim, naratyvą iš Sovietų Sąjungos pusės, jeigu žiūri apie tą patį Leniną iš amerikiečių pusės nu, kokia produkcija, ten jų naratyvas yra. Ir tada galima lyginti ir analizuoti. Vėlgi pateikia tam tikrą laiko supratimą. Man atrodo, kad tuo laiku tą įvykį suprato taip ir tas atsiskleidžia tam filme. Svarbą galima būtų, sakau, net būtų galima įvertinti net atsižvelgus į biudžetą filmo ir taip toliau. Na, jau čia labiau kaip šaltinio analizė būtų, kartais ir darome tą. (M10, asmeninė komunikacija, 2024 m. balandžio 11 d.).

Tai atskleidžia, kad filmas analizuojamas kaip šaltinis istorijos pamokose yra itin retai arba beveik to nedaroma, tai rodo filmo kaip šaltinio potencialo neišnaudojimą. Tą pastebi Pimentel ir Busey (2018) savo atliktame tyrime apie hollywoodinių filmų svarbą socialinių mokslų ugdymo konteskte ir teigia, kad dažniausiai filmas nėra į pamokos turinį įtraukiamas ir analizuojamas kaip šaltinis, tačiau svarbu skatinti įtraukti šį metodą į Lietuvos ugdymo įstaigas dėl jau aptartos teikiamos edukacinės naudos.

Taigi tyrimo metu atsiskleidžia bent keli skirtingi filmo panaudojimo ir integravimo į pamokos turinį metodai: temos iliustracija, kelianti diskusiją, filmas pasitelkiamas su kitais šaltiniais, analizuojamas, taikant kūrybines užduotis, filmui paruošiami klausimai, susiję su turiniu, kuriamos įvairios schemas filmo turiniui perteikti ir taip pat filmas analizuojamas, kaip šaltinis įvairiose Lietuvos mokyklose. Tačiau tik vienas mokytojas naudoja vizualinę medžiagą pagal Nieuwenhuys (2014) išskiriamus punktus ir žvelgia į tai, kodėl apskritai toks šaltinis buvo kuriamas, kokie režisieriaus sumanymai, ką tai pasako apie aptariamąjį laikotarpį, filmo apribojimus, ką norima

perduoti žiūrovui, filmo scenografinės detalės. Dauguma informantų minėtų metodų buvo orientuoti į filmo turinį ir su tuo susijusias užduotis. Tiesa, pasitaikė atvejų, kai buvo kuriamos kūrybinės ir projektinės užduotys, remiantis filmo peržiūra, tačiau tokius pavyzdžius minėjo keletas informantų. Galima manyti, kad įprastai mokytojai nenaudoja tokių užduočių greta filmų analizės.

Iššūkiai, kylantys Lietuvos mokyklose dirbantiems istorijos mokytojams.

Aptarus filmų panaudojimo spektrą Lietuvos mokyklų istorijos pamokose, svarbu atkreipti dėmesį į mokytojų įvardijamus iššūkius, su kuriais jie susiduria, naudodami audiovizualinę medžiagą. Pirmasis įvardijamas sunkumas buvo—audiovizualinis turinys nepritaikytas ugdymui. Dažniausiai filmai kuriami orientuojantis į plačiąją auditoriją, o ne mokyklas, todėl filmai būna ilgi ir nesutelpa į pamokos laiką, sunkiai suprantami ir nesudominantys. Norint pamokoje efektyviai panaudoti filmą, kaip mokomąją medžiagą, tam reikia mokytojų indėlio ir pastangų. Mokytojas pamini, kad:

Tai gal pagrindinis iššūkis yra tai—labiausiai kalbant apie Lietuvos istoriją. Lietuviški filmai, jie nėra pritaikyti pamokose rodyti. Ta prasme turi būti kažkoks pritaikomumas, max pusvalandį. Jeigu ten randu apie kokį Steigiamąjį Seimą, Stulginskį arba Smetoną kažką įdomaus, tai reikia pačiam išsikarpyti, pasižymėti minutes, kur ką rodyti. Prasukti truputėlį. Tai toks vat galbūt iššūkis yra, kad reikia pačiam susidėlioti ten tuos laikus, kad visko nerodyti. (M1, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 11 d.).

Tačiau ir kiti mokytojai išskiria tą pačią laiko trūkumo problemą ir kad trūksta turinio, kuris būtų neilgas ir skirtas naudoti mokykloms. Tokia problema pastebėjo ir Metzger (2010), kuris teigė, kad mokytojai dėl laiko trūkumo priežasties renkasi pamokos metu naudoti tik filmo ištraukas. Tokia tendencija pastebima ir istorijos pamokose Lietuvoje. Norint tinkamai ir išsamiai pasiruošti pamokai, kurioje bus analizuojamas filmas, reikia turėti daug teorinių žinių, ne tik apie aptariamąjį laikotarpį, bet ir išnagrinėti patį filmą. Mokytojai tokios parengtos medžiagos turi nedaug, tiek, kiek yra patalpinama „Nepatogaus kino“ platformoje, kitus filmus reikia analizuoti patiems. Kita vertus, bendrosios ugdymo programos yra orientuotos į tikslą—tarpinius ir brandos egzaminus. Tad mokytojai mokinius turi ruošti patikrinimams ir spėti pamokų metu aptarti visas numatytas temas, todėl mokytojams „atrodo didžiulė prabanga žiūrėti filmą“ (M4, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 23 d.).

Be laiko trūkumo ir pritaikomumo kyla kitas iššūkis. Mokytojai, norėdami ir inicijuodami filmo ar jo ištraukos peržiūrą pamokos metu, dažnai susiduria su sunkumu reikiamą medžiagą rasti. Žinoma, kad turinys yra apsaugomas autorinėmis teisėmis, o platinimo platformos dažniausiai yra mokamos, todėl informantai teigia, kad sunku norimą turinį gauti, nes mokyklos nefinansuoja:

<...> iš kur gauti tą filmą, nes, kaip ir nu vat išėjo kažkoks filmas ir manai, kad su mokiniais galėtum pažiūrėti, ar tai dalį, ar tai gal ir visą, bet tu negali legaliai to padaryti, nes nėra kažkur

platformose, kur galima ten viešos peržiūroms jį naudoti. (M4, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 23 d.).

Dažniausiai mokytojai turintys tam tikrų platformų prieigas, jas perkantys iš savo asmeninių lėšų arba ieškantys medžiagos prieinamose svetainėse, viena iš dažniausiai minimų buvo „YouTube“, tačiau ten nėra visos reikiamos medžiagos, ilgametražiai filmai talpinami autorinėmis teisėmis apsaugotose platformose. Azmi (2017) taip pat pastebi, kad „YouTube“ platforma yra viena iš dažniausiai naudojamų, ieškant istorinių filmų pamokoms. Kita mokytoja taip iškėlus prieinamumą, kaip problemą, tačiau pamini, kaip tą sprendžia. Dažniausiai filmo peržiūra ir analizė keičiama į kitą mokomąją priemonę: „<...> jeigu jau nerandu, tai nerandu, ką jau dabar, tai jau tada žodžiu griebiamės, kas ten mums yra po ranka vadovėlis, šaltiniai įvairūs, na, turim ten tos papildomų tų įvairiausių.“ (M6, asmeninė komunikacija, 2024 m. vasario 6 d.).

Kaip buvo minėta, užsienyje mokytojai susiduriantys su informacinių technologijų keliamais iššūkiais, nes technika dažnai neveikia tinkamai (Grushka et al, 2013). Lietuvoje informantai taip pat pamini techninius įrenginių keliamus iššūkius. Kadangi Lietuvos bendrojo lavinimo įstaigose naudojama kompiuterinė, vaizdo ir garso įranga dažniausiai nėra nauja, tad susiduriama su trikdžiais:

Taip, techninė įranga. Tai čia yra pagrindinis dalykas, nes būtų labai šaunu ir daug visokių metodų galima naudoti, kai jeigu tu pamokoj turėtum planšetes, ausines ir kiekvienas individualiai tą galėtų daryti pagal savo gebėjimus. Nes dabar, kai tu paleidi visiems vienodai, tai yra problema, kad vienas, pavyzdžiui, lėčiau žiūri, kitas greičiau žiūri. Tai būtų tokia diferenciacija <...>. (M2, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 18 d.).

Galima teigti, kad techninės įrangos problemos ne tik apsunkina mokytojų darbą, nes jie negali susiplanuoti užtikrintai pamokos eigos, visuomet turi turėti atsarginį veiklos planą, jei kiltų nesklandumų. Priemonių stygius apriboja galimybes taikyti įvairius metodus, pavyzdžiui, kaip ir informantė M2 teigianti, kad norint individualizuoti ugdymą ir pritaikyti mokiniams pagal skirtingus gebėjimus, tačiau to padaryti neįmanoma žiūrint filmą. Klasėje filmas turi būti žiūrimas bendrai, nes atskirų įrenginių naudoti galimybės nėra.

Tyrimo metu paaiškėjo ir dar viena problema—filmo panaudojimo metodikos taikymas. Tyrimo dalyvių buvo klausama ir apie vizualines kompetencijas, ar jaučiantys jų trūkumą. Vieni teigė, kad vizualinių kompetencijų darbui su filmais norėtųsi daugiau: „Visai norėčiau pasimokyti, iš tikrųjų, daugiau kaip efektyviai panaudoti filmą pamokose.“ (M4, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 23 d.). Informantai paminėjo, kad nesijaučia pasitikintys savo žiniomis integruodami vizualines priemones, ypač įvairių žanrų filmus. Mokytojai nuolat plečia ir tobulina savo kompetencijas, svarsto, ar jos yra pakankamos, nors kalbėdami apie filmo integravimo į pamokos eigą metodus, jautėsi užtikrintai, nors paklausti apie kompetencijas dauguma atsakė, kad norėtųsi

žinių turėti daugiau. Šią problemą buvo aptaręs tyrėjas Metzger (2010), kad nėra pakankamai metodinės medžiagos, nurodančios kaip filmą naudoti pamokose. Marcus (2005, 2007) keliuose atliktuose tyrimuose nustatė, kad mokytojams trūksta žinių integruojant filmus į pamokos turinį. Nepasitikėjimas ir žinių trūkumas išryškėja taip pat Lietuvoje, matomas mokytojų, kurie neužaugo apsupti technologijų ir vizualikos, nepasitikėjimas savo turimomis žiniomis.

Taip pat viena mokytoja mananti, kad kompetencijų užtenka, tačiau visad norisi išmokti naujų dalykų: „Manau, kad taip, aišku, visada, gal norėtusi daugiau. <...> norėtusi išmokti uždėti filmui subtitrus <...>“ (M8, asmeninė komunikacija, 2024 m. balandžio 2 d.).

Taip pat keli informantai tvirtai atsakė, kad su vizualiniu turiniu dirbti tikrai geba: „Tai man tai užtenka, tegu tikrai kiti išmoksta ta prasme, kad man vizualinių kompetencijų užtenka.“ (M7, asmeninė komunikacija, vasario 19 d.); „Manau, pakanka. Nežinau, aš gan daug tų filmų matęs ir kiekvieną kartą stengiuosi žiūrėt kažkaip į juos kritiškai, ypač per tas istorines dramas. Tai nemanau, kad labai kažką aš ten praleidžiu.“ (M10, asmeninė komunikacija, 2024 m. balandžio 11 d.). Nors keli informantai jautėsi užtikrintai, visgi matyti, kad dauguma mokytojų nesijaučia užtikrintai savo turimomis vizualinėmis kompetencijomis.

Siekiant numatyti, kas būtų naudinga studijuojantiems pedagoginėse studijos ir tapti inovatyviais, šiuolaikiškais, gebančiais jaunąją kartą sudominti mokytojais, tyrimo dalyvių buvo klausama, ar jie manytų, kad reikia tokio dalyko, kaip „Medijų edukacija“. Visi informantai sutiko su šio dalyko svarba, tik kai kurie paminėjo, kad lygiagrečiai to turėtų būti mokoma ne tik apie medijas, bet ir įvairių metodų, kaip būtų galima su jomis dirbti:

<...> mokytojai, kai mokosi tapti mokytojais, jie turėtų by default mokytis, kaip įvairiausių metodų ir būdų mokytis. Ir medijos turėtų jau būti savaime suprantama, kad, žinoma, kad mes naudojame įvairias medijas. Ypač turėdami omenyje, kad bandom pereiti prie universalus dizaino mokymosi principų ir tiesiog be medijų mes nu negalim gyventi. Jeigu mokymosi procese nėra skirtingų medijų, tai kas čia per akmens amžiaus mokykla. <...> jie turėtų išmokti įvairių metodų, būdų, susikrauti tą savo portfelį metodų, kuriuos gali išsitraukti ir panaudoti <...>. (M4, asmeninė komunikacija, 2024 m. sausio 23 d.)

Grushka ir Donnelly (2010) savo atliktame tyrime apie edukaciją skaitmeninėje kultūroje taip pat atskleidė, kad mokytojams naudinga ir svarbu įgyti žinių aukštosiose mokyklose apie vizualinių priemonių panaudojimą ir autorių teisių apribojimus. Tai padeda mokytojams į vizualinį ugdymą žvelgti plačiau. Galima daryti prielaidą, kad mokytojai dažniau naudotų filmus ugdant istorijos, tačiau dabar to padaryti neleidžia praktiniai taikymo sunkumai. Mokytojai turėdami daugiau medžiagos ir rekomendacijų, kaip integruoti filmus, į ką atkreipti dėmesį juos žiūrint, galėtų lengviau

juos naudoti istorijos pamokose. Praverstų turėti daugiau teorinės informacijos apie filmo turinį ir jo sukūrimo aplinkybes. Fragmentiškas ir paviršutiniškas filmo naudojimas kyla dėl laiko, žinių ir galimybių stokos. Svarbu kokybiškai plėsti filmo integravimo į istorijos ugdymą galimybes.

Diskusija

Šiuo tyrimu buvo siekiama atskleisti mokytojų patirtį naudojant filmus istorijos ugdyme Lietuvoje. Teorinėje dalyje buvo aptarti užsienio tyrimai, susiję su filmo panaudojimo aspektais kitų šalių praktikoje—ją sudaro vizualinių priemonių nauda, integravimo į pamokos turinį metodika ir keliami iššūkiai. Kokybinis tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje mokytojai daugiau filmus naudoja, kaip iliustraciją ir jiems kuria tik turiniui nagrinėti skirtas užduotis. Filmus, kaip šaltinius, dažnai pamirštamas. Mokytojai tyrimo metu pamini, kad filmo analizė reikalauja didelių laiko sąnaudų, todėl dažnai to nedarantys. Galima manyti, kad dėl laiko stokos filmas analizuojamas paviršutiniškai. Antai filmus sunku analizuoti ir dėl žinių trūkumo, jie dažnai nėra pritaikyti ugdymo procesui, o kino industrijai, todėl filmų analizei reiktų tiek didaktų, psichologų, scenaristų ir istorikų įsitraukimo. Analizuojant tyrimo rezultatus visgi galima suprasti, kad mokytojai dirbdami su filmais patiria nemažai iššūkių, kurie trikdo sklandų mokymąsi. Susiduriama ir su filmų prieigos problemomis. Norint peržiūrėti filmą ir aptarti klasėje, dažnai tenka juos pirkti mokamose platformose iš mokytojų asmeninių lėšų, nes mokyklos iš biudžeto šių priemonių neperka. Norint mokytojams padėti ir palengvinti susidariusią situaciją, reiktų didinti prieigas prie atvirų filmų prieigų, skirtų pedagogams, taip pat parengti rekomendacijas ir analizes apie įvairius filmus bei pasiūlyti mokytojams, į ką atkreipti dėmesį, ką analizuoti—pritaikyti juos švietimui mokyklose. Parengti ir iškirpti trumpus siužetus iš filmų, kuriuos mokytojai galėtų naudoti istorijos pamokose, nagrinėdami tam tikrą pasirinktą temą. Taip pat mokyklose tikslinga būtų peržiūrėti ir atnaujinti kompiuterinę įrangą, sukurti galimybes individualizuoti filmų peržiūrų mokymąsi. Žvelgiant į ateinančias pedagogų kartas—stiprinti vizualumu grįstą ugdymą aukštosiose mokyklose.

Išvados

1. Teorinės literatūros tyrimo metu paaiškėjo didelis filmo panaudojimo istorijos pamokose potencialas. Filmą padeda įgyvendinti tokius istorijos edukacijos tikslus—moksleiviai įgyja supratimą apie aptariamą temą, sieja istorinius įvykius tarpusavyje, suvokia priežastis ir pasekmes, renka ir analizuoja įvairius šaltinius, pateikia savo supratimą, nuomonę ir ją argumentuoja, domisi aptariama istorine tema, ugdo empatijos jausmą ir kritinį mąstymą.

2. Analizuojant užsienio mokslinę literatūrą atsiskleidė metodų gausa, kurią taiko pedagogai integruodami filmą istorijos pamokose. Užsienio tyrėjai aprašo, kad filmą galima analizuoti, kaip šaltinį 8 sluoksniais (turinio analizė, filmo sukūrimo tikslai, siužeto pateikimo technika, filmo scenografija, perduodamos idėjos, laikmečio apžvalga, filmo kūrimo apribojimai, visuomenės reakcija) ir pateikė 6 būdus, kaip tinkamai integruoti filmą pamokos metu—svarbu apžvelgti temos kontekstą, vertybinius ir etikos klausimus, naudoti ir kurti grafines priemones, taikyti kognityvų mokymąsi, atlikti filmo kaip šaltinio analizę, atlikti performatyvias užduotis ir, žinoma, naudoti kartu su įvairiais šaltiniais arba kitais filmais naratyvų palyginimui.

3. Mokslinės literatūros apžvalga atskleidė, kad užsienio valstybėse su filmais dirbantys mokytojai taip pat susiduria su iššūkiais. Pagrindiniai jų—sunkumai pasitelkiant filmą pamokos metu dėl nepakankamo metodinių rekomendacijų kiekio, mokytojai nepasitiki savo turimomis žiniomis, tai lemia, kad jie analizuoja tik filmo turinį. Iššūkių kelia mokyklos bendruomenės reakcija į pasirinktą filmą, svarbu atsižvelgti į esamą aplinką, o kartais gauti tėvų sutikimus pasirinkto filmo peržiūrai. Paskutinis sunkumas—laiko trūkumas, mokytojai dirbantys užsienio švietimo įstaigose atskleidžia, kad norint žiūrėti visos trukmės filmą, tam reikia skirti daugybę pamokų.

4. Pagrindinis Lietuvoje dirbančių istorijos mokytojų filmo naudojimas tikslas—traukti į pamokas vizualumo. Filmą pasitelkiamas, kaip vaizdinė priemonė, padedanti geriau įsivaizduoti aptariamąjį istorinį laikotarpį. Tačiau filmą padeda ir efektyviau įsiminti mokomąją temą, nes jungia kelias kognityvinius jutimus—garsą ir vaizdą. Mokytojai filmą naudoja, kaip skatinamąją priemonę mokymuisi, kuri kelia susidomėjimą ir palaiko drausmę klasėje. Kita naudojimo priežastis—ši didaktinė priemonė ne tik teikia istorines žinias, bet ir ugdo empatiją. Taip pat filmą pamokose dažnai naudojamas ir dėl asmeninio priežasčių—mokytojai domisi kino industrija ir rodo moksleiviams tai, kas jiems patiems yra įdomu. Rečiau mokytojai teigė, kad naudoja dėl to, kad ugdymo gairės ir vertinimo procesas juos verčia į pamokas įtraukti vis daugiau vizualumo.

5. Lietuvoje atliktame tyrime paaiškėjo, kad mokytojai dažniausiai analizuoja tik filmo turinį ir pateikia su juo susijusias užduotis. Nemažai atvejų, kai filmas naudojamas, kaip iliustracinė medžiaga pamokos metu. Rečiau naudojamos įvairios kūrybinės užduotys arba bandymas filmo metu sužinotą informaciją paversti į grafinę išraišką. Filmu, kaip šaltinio, analizę taikė vienas istorijos mokytojas. Tokie panaudojimo būdai atskleidžia, kad Lietuvoje filmas istorijos ugdyme yra panaudojamas tik turiniui apžvelgti arba diskusijai sukelti, bet nėra analizuojamas, kaip šaltinis.

6. Apžvelgiant mokytojų darbo patirtį su filmu Lietuvoje išryškėjo įvairūs sunkumai, su kuriais jie susiduria—laiko pasiruošimui naudoti filmą pamokoje ir prieinamos medžiagos stoka, todėl mokytojai norėdami įtraukti į pamokos planą filmo peržiūrą, turi skirti daug asmeninio laiko analizuodami filmus. Filmai neretai būna labai ilgos trukmės, todėl pamokų metu nespėjama jų peržiūrėti ir išanalizuoti. Norint filmą peržiūrėti, pedagogai turi ribotas prieigas prie filmus platinančių šaltinių. Mokyklose nemažai ir techninių problemų, kurios apsunkina filmo žiūrėjimą, dažnai neveikia informacinių technologijų įrenginiai. Tai lemia mokytojų retesnę arba paviršutinišką filmo panaudojimą pamokose.

7. Atliktas tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje pedagogams trūksta duomenų bazės, kurioje galėtų rasti kino specialistų, psichologų, istorijos didaktų analizes ir siūlymus, kaip integruoti kiekvieną filmą į ugdymo procesą, į kokius aspektus atkreipti dėmesį. Dažnai mokytojai negali išmanyti visų filmo detalių, o norėdami paaiškinti mokiniams, pritrūksta žinių, nes filmo peržiūra reikalauja specifinio kiekvieno laikmečio išmanymo. Tokios priemonės turėjimas leistų mokytojams dažniau integruoti filmus į pamokos eigą. Tokių paruoštų priemonių nebuvimas lemia tai, kad mokytojams pasiruošimas filmo peržiūrai pamokoje užtrunka daug laiko, o viso filmo peržiūrėti pamokų metu neįmanoma, nes mokytojai turi spėti išdėstyti visas numatytas temas programos plane. Antai nors ir nėra pritaikytų filmų ugdymo procesui, tačiau filmai nėra plačiai prieinami. Trūksta legalios prieigos. Pastebėta, kad mokytojai susiduria ir techninėmis problemomis, kurios trikdo sklandų darbą su filmais. Neatnaujinta įranga mokyklose dažnai neveikia tinkamai ir jos trūkumas apsunkina ugdomojo turinio diferencijavimą ir individualizavimą.

- Aleknevičienė, J., Pocienė, A., & Šupa, M. (2020). *Kaip parašyti mokslinį rašto darbą*. Vilniaus universiteto leidykla.
- Azmi, M. (2017, October 1). *Learning History through Historical Movies: Bringing Living History into Classroom*. Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/icte-17.2017.64>
- Bėkšta, A., Lukošūniėnė, V. (2022). Stalo knyga andragogui: mokėjimas mokytis. Švietimo mainų paramos fondas. [Stalo-knyga-andragogui GALUTINIS.pdf \(smm.lt\)](https://www.galutinis.lt)
- Bingham, A. J., & Witkowsky, P. (2022). Deductive and inductive approaches to qualitative data analysis. Iš C. Vanover, P. Mihas, & J. Saldana (Red.), *Analyzing and interpreting qualitative data: After the interview*. Sage Publications
- Daniels, S. (2020). *Visual learning and teaching – an essential guide for educators K-8*. Free Spirit Publishing.
- Donnelly, D. (2013). Teaching History Using Feature Films: Practitioner Acuity and Cognitive Neuroscientific Validation. *History Education Research Journal*, 12(1), 16–27. <https://doi.org/10.18546/herj.12.1.03>
- Donnelly, D. (2014). Using feature films in teaching historical understanding
- Donnelly, D. (2016). Filmic Pedagogies In The Teaching Of History: Research On And Recommendations For Using Video In The Classroom. *History Education Research Journal*, 14(1), 113–123. <https://doi.org/10.18546/herj.14.1.09>
- Drisko, W., J., Maschi, T. (2016). Content analysis. Oxford university press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190215491.001.0001>
- Gaižauskaitė, I., & Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. VĮ „Registru centras“.
- Grushka, K., & Donnelly, D. (2010). Digital Technologies and performative pedagogies: Repositioning the visual. *Digital Culture & Education*, 2(1), 83-102.
- Grushka, K., Bennett, J., Parkes, R., Beirne, R., Donnelly, D., Falzon, C., Gallagher, B., Imre, R., Lowrie, C., May, J., & Sharp, H. (2013). *Visual media texts: Teaching and assessing the humanities & social sciences in a post-literate age*. The University of Newcastle, Australia.
- Gudonienė, D., Rutkauskienė, D., & Lauraitis, A. (2013). Pažangių mokymosi technologijų naudojimas ugdymo procese. *Informacijos Mokslai*, 66, 96–107. <https://doi.org/10.15388/im.2013.0.2064>
- Hess, D. (2007). From "Banished" to "Brother Outsider", "Miss Navajo" to "An Inconvenient Truth": Documentary films as perspective-laden narratives. *Social Education*, 71(4), 194-199.
- Maposa, M., Wassermann, J. (2009). Conceptualising historical literacy: a review of the literature. *Yesterday and today*, 4, 41-66.

- Marcus, A. S., Paxton, R. J., Stoddard, J. D., & Metzger, S. A. (2010). Teaching History with Film. In *Routledge eBooks*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203862995>
- Marcus, A. S. (2005). "It Is as It Was": Feature Film in the History Classroom. *The Social Studies*, 96(2), 61–67. <https://doi.org/10.3200/tsss.96.2.61-67>
- Marcus, A. S. (2007). Representing the Past and Reflecting the Present: Museums, Memorials, and the Secondary History Classroom. *The Social Studies*, 98(3), 105–110. <https://doi.org/10.3200/tsss.98.3.105-110>
- Marcus, A. & Stoddard, J. (2007). Tinsel town as teacher: Hollywood film in the highschool history classroom. *The History Teacher* 40(3), 303-330.
- Metzger, S. A. (2010). Maximizing the Educational Power of History Movies in the Classroom. *The Social Studies*, 101(3), 127–136. <https://doi.org/10.1080/00377990903284047>
- Nieuwenhuysse, V., K. (2014). Historical film in the classroom between entertainment and fostering historical thinking.
- Norbutaitė-Apanavičė, D. (2023 m. balandžio 4 d.) *Vizualinė edukacija: priemonės, skatinančios vaikų įsitraukimą į mokymosi procesą*. Švietimo naujienos. [Vizualinė edukacija: priemonės, skatinančios vaikų įsitraukimą į mokymosi procesą – Švietimo naujienos \(svietimonaujienos.lt\)](https://svietimonaujienos.lt)
- Pimentel, C., & Busey, C. L. (2018). Hollywood Films as Social Studies Curriculum: Advancing a Critical Media Literacy Approach to Analyzing Black Male Representation. *Critical Education*, 9(4). <https://doi.org/10.14288/ce.v9i4.186194>
- Reynaud, D. (2008). Dealing with Historical Movies in the History and English Classroom. *TEACH Journal of Christian Education*, 2(2). <https://doi.org/10.55254/1835-1492.1145>
- Rupšienė, L. (2007). Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija. Klaipėdos universitetas.
- Stoddard, J. D. (2007). Attempting to understand the lives of others: Film as a tool for developing historical empathy. Iš A. S. Marcus (Red.), *Celluloid blackboard: Teaching history with film* (pp. 187–216). Information Age Publishing.
- Šermukšnytė, R. (2021). Vaizdas kaip ugdymo priemonė: lietuviškos istorijos didaktikos pavyzdys. Vaizdo kontrolė. Iš E. Grigoravičienė (Red.), *Dailės istorijos studijos* 6 (p. 150-168). Lietuvos kultūros tyrimų institutas.
- Šermukšnytė, R., Sabonaitytė, J., & Vinciūnas, D. (2022 m. gruodžio mėn.). Menas – pilietiniam pasipriešinimui Lietuvoje. Filmas istorijos pamokoje. *Parlamento Studijos*, 32. <https://doi.org/10.51740/ps.32.5>
- Šetkus, B. (Sud.). (2003). *Modernių technologijų taikymas istorijos edukacijoje*. Mokslo aidai

- Tolutienė, G., & Puškorius, S. (2021). Informacinių ir komunikacinių technologijų taikymas švietime: besimokančių suaugusiųjų požiūrio tyrimas. *Tiltai*, 68(3), 123–140. <https://doi.org/10.15181/tbb.v68i3.888>
- Vaičekauskienė, S. & Bakonis, E. (2012). Istorijos pamoka: mokyti ar mokytis? *Švietimo problemos analizė*, 18(82), 1-12.
- van Drie, J., & van Boxtel, C. (2007). Historical Reasoning: Towards a Framework for Analyzing Students' Reasoning about the Past. *Educational Psychology Review*, 20(2), 87–110. <https://doi.org/10.1007/s10648-007-9056-1>
- Wagner, A., D. (2018). Teachers' use of film in the history classroom: a survey of 19 high school teachers in Norway. *Journal of humanities and social science education*, 1, 22-44.
- Žydžiūnaitė, V. (2011). Baigiamojo darbo rengimo metodologija: mokomoji knyga. Vitae litera.

Priedai

Priedas A

Klausimynas mokytojams

1. Su kokiomis klasėmis dirbate mokykloje?
2. Ar mokote tik istorijos dalyko? Jei ne, kokio dar?
3. Ar pamokos metu naudojate vizualines priemones temai atskleisti? Jei taip, kokias?
4. Kaip manote, kokį vaidmenį filmas užima jaunimo tarpe?
5. Kaip apibrėžtumėte filmą/istorinį filmą? Koks jo edukacinis potencialas sužinant pie istoriją? Kokie trūkumai?
6. Ar filmas yra nepakeičiama mokymo priemonė?
7. Kokio amžiaus klasėms dažniausiai pasitelkiate filmus?
8. Kaip dažnai naudojate filmus istorijos pamokose? Kartą per metus? Kartą per mėnesį?
9. Kokius filmus naudojate pamokose? Vaidybinius, dokumentinius...
10. Kokioms temoms dažniausiai naudojate filmus? Gal yra nuolat pamokose naudojamų filmų?
11. Kas lemia vienokio ar kitokio filmo pasirinkimą? (prieinamumas? Estetinė kokybė, žinomumas, kritikų įvertinimai)
12. Kodėl naudojate filmus istorijos pamokose? Kokius istorijos edukacijos tikslus padeda realizuoti?
13. Kokius metodus derinate pamokoje naudodami filmą? Kaip integruojate filmą į pamokos eigą?
14. Pasidalinkite atveju, kai naudojote filmą? Kokius istorijos ugdymo tikslus jis jums padėjo įgyvendinti?
15. Kokiose aplinkose dažniausiai žiūrite filmus su moksleiviais?
16. Kokia mokinių reakcija į filmo panaudojimą istorijos pamokoje?
17. Su kokiais sunkumais mokiniai susiduria dirbdami su filmu?
18. Ar susiduriate su kokiais nors iššūkiais naudodami filmus pamokose? Jei taip, kokiais? Kaip su tais iššūkiais susitvarkote?
19. Kaip manote, ar jums užtenka vizualinių kompetencijų kokybiškai dirbti su filmu?
20. Ar reikia ugdant mokytojus atskiro dalyko „medijų edukacija“?
21. Ar norėtumėte dar kažkuo pasidalinti, ko aš nepaminėjau?

Pabaigoje: amžius, darbo stažas, mokyklos tipas, kvalifikacinė kategorija.

Priedas B

SUTIKIMAS DALYVAUTI TYRIME

Filmo panaudojimas ugdant istorijos Lietuvoje: atvejo analizė

Sutinku dalyvauti šiame tyrime:

1. Aš esu supažindintas (-a) su šiuo tyrimo projektu: man buvo paaiškintas mano dalyvavimo jame tikslas, būdas ir duomenų naudojimo tvarka.
2. Tyrime dalyvauju laisvanoriškai.
3. Suprantu, kad dalyvaudamas (-a) tyrime turėsiu atsakyti į tyrėjo klausimus.
4. Man yra paaiškinta, kad turiu teisę neatsakyti į bet kurį klausimą.
5. Man yra paaiškinta, kad galiu bet kuriuo metu nutraukti savo dalyvavimą tyrime.
6. Esu informuotas (-a), kad interviu bus įrašomas garso įrašymo technika, o vėliau bus atliktas pažodinis išrašas, o balso įrašas panaikinamas.
7. Man yra užtikrinta, kad tyrimo rezultatų pristatymuose nebus atskleista mano tapatybė bei kita asmeninė informacija, bus išsaugotas mano pateiktos informacijos konfidencialumas.
8. Sutinku, kad tyrimo rezultatų pristatymuose būtų naudojamos mano duoto interviu autentiškos ištraukos, neatskleidžiančios mano tapatybės.
9. Sutinku, kad ši forma ir el. laiškas, patvirtinantis mano sutikimą, būtų išsaugoti PDF formatu ir saugomi konfidencialiai, o laiškas, kuriuo ši forma bus patvirtinta, ištrintas ir asmeniniai duomenys neatskleidžiami.

Patvirtintu, kad buvo atsakyta į mano klausimus apie tyrimą ir mano dalyvavimą jame, kad perskaičiau, supratau ir sutinku su sąlygomis, kuriomis laisvanoriškai sutinku dalyvauti šiame tyrime.

Tyrimo dalyvis (-ė) _____

Tyrimo dalyvio (-ės) vardas, pavardė, parašas, data

Priedas C

Duomenų analizės lentelė

Prasminis vienetas	Prasminio vieneto apibūdinimas	Subkategorija	Kategorija
Tyrimo klausimas: Ar mokytojai naudoja vizualines priemones? Jei taip, kokias?			
<p>Tikrai taip, labai stengiuosi ir dažnai tai darau, nes, man atrodo, kad istorijos dalyke tai čia yra, nu vienas tokių svarbiausių dalykų, jeigu tik yra galimybė parodyti vizualiai, kad jie daugmaž įsivaizduotų kaip tas vyko, nes mes negalime nuvykti ir pamatyti, kaip tai vyko, ar ne.</p> <p>Taip ir labai dažnai, iš tikrųjų, labai dažnai, nes dabartinė karta iš viso mokosi per vaizdą ir patirtį.</p> <p>Taip, naudoju ir naudoju praktiškai visą laiką vizualines priemones įvairiais būdais.</p>	<p>Svarbu temą atskleisti vizualiai pamokų metu, kad mokiniai geriau suprastų mokomąją medžiagą.</p>	<p>Temos aktualizavimas vaizdiniais</p>	<p>Naudojamos vizualinės priemonės ir jų svarba</p>
<p>Oi, visada, nes be vizualikos nelabai įsivaizduoju aš nei istorijos, nei karjeros ugdymo kažkokių veiklų, nes pamokoms sunku pasakyti. Man pačiai vizualika labai asmeniškai svarbu, nes aš atsimenu mokyklos, aš geriau tiesiog, kai man reikėjo vieną egzaminą laikyti, aš mačiau tą paveiksliuką, bet dabar aš neatsimenu, kas ten parašyta. Reikėtų pabandyti įsivaizduoti,</p>	<p>Vizualinių priemonių naudojimas pamokų metu svarbus siekiant pagerinti mokinių įsitraukimą į pamokos temą ir padeda geriau įsiminti mokomąją temą</p>	<p>Temos efektyvesnis įsiminimas</p>	

<p>bet tai tas kognityvinis sujungimas įvairių juslių, jisai duoda plusą tam atsiminimo procesui.</p>			
<p>„<...> neabejotinai youtube'as pagrindas yra, rečiau galbūt ten LRT mediatekos kažkas, bet ten devyniasdešimt, nežinau aštuoni procentai, „YouTube“ yra viskas sutalpinama ir galima rasti.“</p> <p>„YouTube“ ir yra nu, ne visiškai visagalis, bet yra ten, pavyzdžiui, tokios laidos ten „Laisvės kryžkelės“ yra kažkada tai buvęs. Reiškia, kad tai yra tie pokario, irgi tam tikros tematikos gali panaudot, ne visada tenais ir ne visiems mokiniams, bet įmanoma panaudoti tuos va dalykus reiškia.</p> <p>Toliau naudoju laidų ištraukas įvairias, pavyzdžiui, nacionalinės ekspedicijos.</p> <p>„<...> yra „Gimtoji istorija“ kažkada toks buvo išleistas kompaktinis diskas, bet dabar yra tos medžiagos yra</p>		<p>Naudoja trumpus vaizdo įrašus</p>	

<p>„YouTube“, bet tai yra tokia animacinis profesorius, pasakojantis įvairius įvykius. Kartais irgi panaudojam žemesnėms klasėms visai sėkmingai. Apie vat, užsiminiau apie laidas, „Mokslo sriuba“ yra ir „Mokslo sriubos“ yra visai įdomių pasakojimų</p>			
<p>Na, tai šiaip vaizdus. Nu šiaip, ta prasme užduotyse, skaidrėse, iliustruoti pasakojimui.</p> <p>Taip, iš tikrųjų, mano visos pamokos tikrai neapsieina be skaidrių. Dažniausiai mano pamoka atrodydavo taip, kad nu vis tiek namie būdavo pasiroši skaidres. Tose skaidrėse pagrindinė informacija ir prie tų skaidrių dažniausiai visada būdavo, kad jeigu tema leidžia, tai taip būdavo, kad iliustracijos, nu, ten kažkokios. Tarkim, ten nežinau, kalbi apie kažkokį istorinį asmenį. Tai natūralu, kad bus jo nuotrauka šalia. Kalbi ten apie kažkokį įvykį, jeigu</p>		<p>Naudojamos mokytojo rengtos prezentacijas</p>	

<p>jisai yra dokumentuotas, yra nuotraukos to įvykio. Tai irgi bus to įvykio nuotraukos.</p> <p>Pagrindė, kaip paruoštas iš anksto skaidrės būna, kaip vaizdinė ir filmuota medžiaga.“</p> <p>Taip, atsižvelgiant į tokią temą, jeigu, pavyzdžiui, kalbam apie meną, tada dažniausiai žiūrim tiesiog į nuotraukas meno, žiūrim į asmenybių nuotraukas.</p>			
<p><...> filmų tam tikras ištraukas, treilerius anonsinius parodau rekomenduoju, tada yra istorinių visokių, sakykime, puslapių – „Weird History“, „Captivating History“, „History Bombs“</p> <p>Nacionalinės geografijos labai geras yra, ten yra apie Graikiją, apie Romą, apie Mesopotamiją, Egiptą. Tokie labai puikūs, sakyčiau vieni geriausių profesionaliausių filmukų, kurie supažindina trumpai su istorija tos valstybės laikotarpio.</p>		<p>Naudoja dokumentinius ir meninius filmus</p>	

<p><...> gali būti ir animacija, ir dokumentiniai filmai, ir kažkokie, nežinau, klipai sumontuoti.</p> <p><...> gali būti dokumentika, tai gali būti meninis, ilgametražas, trumpametražis filmas.</p> <p><...> įvairūs dokumentiniai pasakojimai.“</p> <p>Nors, pasakysiu, aš naudoju tik dokumentinius filmus daugiausia.</p> <p>Nu įvairaus tipo, ten yra dokumentika ir vaidybinių filmų ištraukos, ir panašiai.</p> <p>Labiau vaidybinius, dokumentiniai nors skamba, kad yra labai mokyklai, bet ir mokiniams dokumentiniai būna gana nuobodūs ir su juo, su jų prieinamumu irgi yra gan komplikuota.</p> <p>Pavyzdžiui, dokumentiniai, kurie būna kino festivaliuose, tu paskui paprastai negali tiesiog pažiūrėt. Nebent va „Nepatogus kinas“ įsideda vieną kitą kasmet į savo duomenų bazę. Tai gal</p>			
--	--	--	--

<p>labiau taip, na, vaidybinius, istorinius.</p> <p>Pirmiausiai, dokumentiniai filmai atkuriamosios, atkuriamoji dokumentika ta, kur, ar ne, nu ir trečioj vietoj tada būtų jau tada meniniai filmai.</p> <p>Dokumentiką dažniau aš. Vis tiek ten tokio to pagrįstumo, ar ne, yra žodžiu, faktų pateikimą, ar ne, papildymas ir, na, vaizdas, faktas ar ne, bet šalia to paprastai ir ir puikiausiai atkuriamoji dokumentika labai taip, jeigu yra <...>.</p> <p><...> tai čia kalbant apie filmus, įvairius, dokumentinius, meninius, nežinau, multiplikacinius, komikso tipo <...>.</p> <p>Tai, kaip ir minėjau, abu ir dokumentinius ir vaidybinius.</p> <p>Žiūrint koks laikmetis dabar, pavyzdžiui, dešimtokų laikmetis yra antras pasaulinis karas, kai, pavyzdžiui, duodu, tai faktas, kad dokumentiniai. Yra laikmečiai, kur</p>			
--	--	--	--

<p>dokumentinių minimaliai, sakykim, XIX amžius tai bandai atrast kažkokį, nu, kad ir vaidybinį filmą.</p> <p>Sakyčiau, net arba istorinė drama, arba gal net ne dokumentinės ir gal net apibrėžčiau tiesiog, kaip istorinė drama.</p>			
<p>Tyrimo klausimas: Kodėl mokytojai naudoja filmus istorijos pamokose?</p>			
<p>O kodėl nenaudoti filmų? Nes yra galimybė, yra ekranas, yra internetas. Gaila, man tų vaikų, kad jie per pamokas būna palinkę prie tų vadovėlių, prie pratybų, prie to teksto, tai kažkaip pajvairinti. Tokį, kaip sakykim, kaip saldainis, pamokos pabaigoj kažką parodai, pažadi, jeigu būsit drausmingi šiandien ten, tai parodysiu kažką, esu paruošęs jums. Skatinamoji priemonė tokia kažkokia yra.</p>		<p>Skatinamoji priemonė mokyti</p>	<p>Filmo naudojimo priešastys</p>
<p>Dėl vizualizacijos, grynai dėl vizualizacijos, dėl įtraukimo ir kartais grynai, kad parodyti, kad yra geras filmas ir pažiūrėkit iki galo patys. Reklama.</p> <p>„<...> sakau tų daigelių pasėja, man atrodo, gal ne kiekvienuose galvose ir širdyse, bet tikrai pasėja.“</p>		<p>Sukelia susidomėjimą mokomąja tema</p>	
<p>Pagilina žinias, kai kuriais atvejais, duoda</p>		<p>Mokomosios temos iliustravimas</p>	

<p>tam tikrą interpretaciją, kurios nereikėtų, sakykim, pačiam ieškoti pajvairina tą mokymosi būdą ir sakau, man tai asmeniškai – tai yra iliustracinė medžiaga. Man nereikia pasakot apie tai, kaip atrodo apranga. Man nereikia pasakot, kaip atrodo kaimas, kokia kalba <...></p> <p>Pagilina žinias, kai kuriais atvejais, duoda tam tikrą interpretaciją, kurios nereikėtų, sakykim, pačiam ieškoti pajvairina tą mokymosi būdą ir sakau, man tai asmeniškai – tai yra iliustracinė medžiaga.</p>			
<p>Tai gali būt pažintiniai sužinoti, išsiaiškinti, atrasti kažkokią naują temą. Tai gali būt toks labiau susisieti, labiau pagilinti kažkokios temos supratimą arba tiesiog pažiūrėti, kaip tai galėjo atrodyti.</p> <p>Komunikavimas, nes tai yra vis tiek yra aptarimas ir viešoji kalba. Tai analitinis mąstymas, tai yra kritinis mąstymas. Tai mes galime kalbėti apie šaltinių palyginimą. Mes galime informacijos įveiklinimą. Tai tuo pačiu palyginimo ir, sakykim, kažkokio, kelių šaltinių ir kelių</p>		<p>Istorinių žinių šaltinis</p>	

<p>kelių vaizdų palyginimo situaciją.</p>			
<p>Arba tas emocinis apatijos momentinėmis, kur mokaisi kažkokios temos ir tada vis tiek filmai veikia per emocijas ir žiūrim filmą tam, kad tas emocijas mums sukeltų ir per tas emocijas mokinių labiau susisieja su tema.</p> <p>Emocinis, emocinis irgi yra svarbus, žinai, nuostatas, ugdyti galų gale.</p>		<p>Ugdo empatijos jausmą</p>	
<p><...> mes galbūt net esame verčiami naudoti netgi gal taip, sakyčiau, nes yra taip, kad nu vat, pavyzdžiui, kai tave vertina, kaip mokytoją, žiūri, kaip tu naudoji tas išmaniąsias technologijas, kaip tu moki integruoti į savo pamoką visokias tas pačias skaidres, tuos pačius filmus, interaktyvias kažkokias užduotis.</p>		<p>Vertinamas ugdymo procesas</p>	
<p>Nes man patinka kinas turbūt, jeigu man nepatiktų kinas, tai gal ir neičiau į kiną su mokiniais ir nenaudočiau arba mažai naudočiau ir tikiu, kad istorijos mokytis be vaizdumo yra be ryšio. Tai filmas suteikia tą vaizdumą.</p> <p>Tai, kas man patinka. Ką aš mėgstu, ką aš žiūrėčiau, aš tai pagal tai gal renkuosi, nes nu</p>		<p>Asmeninis domėjimasis kino industrija</p>	

<p>tai, ką aš noriu parodyt arba kokią žinutę noriu perteikti arba nu ką noriu toje pačioje pamokoje, kokią žinutę perduoti. Tai tik aš pati, nes yra, kurios pažiūriu galvoju, o dieve kaip nuobodu, nu tai ką aš čia vaikam rodysiu, tai būna galvoji išvis nesupranti, kaip čia.</p>			
<p>Tyrimo klausimas: Kokius metodus integruojant filmas yra naudojamas istorijos pamokose? Kaip ir kodėl filmas yra integruojamas į pamoką?</p>			
<p>filmai yra geras būdas pateikti tam tikrus naratyvus. Jeigu žiūrime ten atsime nu Kalėdom, prieš Kalėdas žiūrėjom apie Lenina, 1920 ten kažkoks filmas ar koks tai vėlgi pateikia ten, tarkim, naratyvą iš Sovietų Sąjungos pusės, jeigu žiūri apie tą patį Lenina iš amerikiečių pusės nu, kokia produkcija, ten jų naratyvas yra. Ir tada galima lyginti ir analizuoti. Vėlgi pateikia tam tikrą laiko supratimą. Man atrodo, kad tuo laiku tą įvykį suprato taip ir tas atsiskleidžia tam filme. Svarbą galima būtų, sakau, net būtų galima įvertinti net atsižvelgus į biudžetą filmo ir taip toliau. Na, jau čia labiau kaip šaltinio analizė būtų, kartais ir darom tą</p>	<p>Filmo, kaip šaltinio analizė, aiškinantis sukūrimo motyvus, aplinkybes, atskleidžiamą interpretaciją, atsižvelgiant į kūrimo laikotarpį.</p>	<p>Šaltinio analizė</p>	<p>Filmų panaudojimo metodai</p>

<p>Tai arba su šaltiniais. Ten nuo nuo nežinau nuo dokumento, žemėlapis iki beleko.</p> <p>Ir tada tu jam liepi susirasti tam tikros medžiagos, pavyzdžiui, išsiaiškinkite, kokios yra priežastys. Na, per visus šaltinius jie turi tada susigeneruoti patys pasakojimą, kaip tokį</p>		<p>Šaltinių palyginimas</p>	
<p>Ar filmas, ar dokumentinis, ar kažkokios ištraukos, tai mano klasikinis yra pasakymas: „Žiūrėm ir užsirašom 3-5 faktus iš to, ką mes matėm, kad man paskui galėtumėt pasakyti, aptarti“. Kad tuščiai nežiūrėti to arba kažkokį įspūdį, kokį sukelia.</p> <p>Pirmiausia, tai turi būti kažkokia teorinė medžiaga, ar ne. Nes labai priklauso, ar tu filmą naudos kaip papildomą medžiagą ar kaip pagrindinę. Nes jeigu filmas bus pagrindinė, tada tikrai reikia prieš tai peržiūrėti, padaryt klausimyną ir kažkokią labai aišką užduotį užduoti.</p> <p>Šiaip taip labiau toks, labiau naudojama ne pandemijos metu, tai trumpo siužeto peržiūra ir aptarimas. Na, pagal klausimus arba viso filmo</p>		<p>Filmo turinio analizė ir aptarimas</p>	

<p>peržiūra ir tada irgi aptarimas pagal kažkokius klausimus.</p> <p>Tai yra diskusija, ar ne. Pateiki klausimus, ar ne. Jie, pavyzdžiui, ir po to jie seka ar ne. Ir tada galima diskutuoti, ar ne. Visada prieš, kodėl, kaip, ar ne, jie gauna užduotis visą laiką, tai va čia tas klausimų, diskusinių klausimų pateikimas, ar ne.</p> <p>Po filmo, na, ir tiesiog mes, tada pažiūrime tą ištrauką iš filmo ir po filmo dažniausiai būna, kad padiskutuojam kažką, tiesiog paklausiu, kas įstrigo jums iš to filmo, patiko, nepatiko, kas šokiravo, galbūt galų gale filmo eigoj būna sustabdau ir sakau atkreipkit dėmesį į tą, į tą, jeigu žiūrint filmą mokiniai kažką pradeda jau, na, diskutuoti atsakau į tai, kad nu kad vat čia taip taip rodo jį. Būna mokiniai paklausia tiesiog kodėl, ką čia daro, kodėl čia taip daro? Tai tiesiog paaiškini, nu vat, tikrųjų kažkokių labai užduotėlių, kad daryčiau, nėra, nes nelabai man gal pasiteisinę tai, nes nu sakau kažkaip labai.</p> <p>Vis tiek peržiūrėjus yra diskusija, kaip ta refleksija, vadinamoji tai, kas liečia jau</p>			
---	--	--	--

<p>užduotį, tai yra vieni dalykai, o pačioj pradžioj vis tiek kalbėti retoriškai klausi patiko, nepatiko, kas patiko, kas nepatiko. Kaip būtumėt režisūrinę pusę jūs pateikę ar ką keitę būtumėt? Galbūt kažkaip kitaip, vis tiek tai ištraukėlė nu daugų daugiausia iki 20 minučių gali būti, tai mes galim prie tos dalies ir kabinėtis.</p> <p>Arba prieš filmą, kad mokiniai jau ieškotų informacijos filme ir ieškotų atsakymų žiūrėdami žemėlapiuose arba po filmo. Taip kažkada daviau visą klausimyną ir jie žiūrėdami, prieš žiūrėdami turėjusi išsiaiškinti, ko jie ieškos filme ir tada žiūrėdami, kad sužymėti atsakymus.</p>			
<p>Kartą darėm užduotį, mokiniai turėjo pasirinkti savo filmą apie antrąjį pasaulinį karą, jį peržiūrėti ir sukurti jam reklamą. Ir tada dalinamės tom reklamom ir mokiniai trumpai pasakojo apie filmus. Buvo labai palankus tam pandemijos metas, nes visada labai daug laiką reikalaujanti užduotis. Aišku, žiūrėjo treilerius, skaitė prašymus ir pasirinkę vieną filmą, turėjo jį peržiūrėti ir sukurti</p>		<p>Kūrybinės užduotys filmui apibendrinti</p>	

<p>jam reklama, tai, na, plakata, plakata, reklama ir tada trumpi pristatymeliai poros minučių, remiantis savo reklama.</p>			
<p>Visai pritaikau tą metodą, kur žiūrim kartu „YouTube‘o“ kažkokį video ir žiūrėdami stabdydami, kuriame ar tai minčių žemėlapi, ar tai, nu, fizinį žemėlapi ir žymimės kažką. Ir paskui aptariam, man atrodo pasiteisinęs būdas. Jeigu tiesiog pažiūri viską, tai nieko nesupranti. Bet jeigu stabdai aiškiniesi, tai aiškiniesi ir dar turi kažkokį po ranka užduotį popierinę, tada visai gali ištraukti iš to video daug. Tai mes visai prikūrėm ten minčių žemėlapių, visokių schemų. Iš video, tai iš principo perkūrėm video į kitą mediją, į popierinę, tokių atvaizdų, schemų, diagramų, laiko juostą.“</p> <p>Ne ją pačią su tuo su tuo, pavyzdžiui, gali būti ir, na, darom minčių žemėlapi, pavyzdžiui, eina totalitarizmas Sovietų Sąjungoj.</p> <p>Ne tik klausimus, užduodu palyginimui, arba išrinkti apie asmenybių būdo bruožus. Nu, tarkim, ten duodu suformuotas 3 grafas, kur jie turi</p>		<p>Filmo turinio schematizavimas</p>	

<p>išrinkti įvykiai, susiję ten su Lietuva, Lenkija, įvykiai susiję su Europos kontekstu, įvykiai susiję su dar kažkuo. Nu jo, įvairiausių užduočių arba, pavyzdžiui, būna kažkaip peržiūrėti, perteikti kitokia forma tą kiną</p> <p>Šalia to, kas yra vadovėlyje, dar mes pažiūrėjom ištrauką, ar ne, ir tada tą minčių žemėlapij gali dar papildyti ir pasidaryti, ar ne.</p>			
<p>Kartojimui gali būti <...> gali būti atsiskaitymui</p> <p>Jeigu tai yra papildoma medžiaga, vadinasi, pradžioj jau buvo tema išdėstyta. Jinai buvo išnagrinėta ir dažniausiai, tai yra tiesiog pagilinimas. Tada šalia to dar bus apklausa, kaip mes supratom ir dažniausiai jau tada jau bus pažymiui, nes jau tu apjungiau turimas žinias, jau papildomą medžiagą ir tada jau gebėjimą vertinti ir įsivertinti.</p>		<p>Filmas pasitelkiamas išmoktos medžiagos kartojimui ir apibendrinimui</p>	
<p>Tyrimo klausimas: Ar mokytojams netrūksta vizualinių kompetencijų dirbti su filmais pamokose? Kokie pagrindiniai sunkumai iškyla?</p>			
<p>Tik tai reikia išnaudoti, o išnaudoti ne visada norisi ir ne visada pavyksta, nes reikia apie tai pagalvoti iš anksto ir pagauti kampą.</p>		<p>Filmo metodiniai taikymo sunkumai</p>	<p>Filmų panaudojimo iššūkiai</p>

<p>Nežinau, kaip čia [neaišku], o pačiam mokytojui paleisti save iš rėmų, nes pamoka nėra statistinė lentelė.</p> <p>Tai susiduriu tai su tuo, kaip panaudoti. Man atrodo, aš galėčiau labiau išmanyti, kaip panaudoti filmą ir tada, iš kur gauti tą filmą, nes, kaip ir nu vat išėjo kažkoks filmas ir manai, kad su mokiniais galėtum pažiūrėti, ar tai dalį, ar tai gal ir visą, bet tu negali legaliai to padaryti, nes nėra kažkur platformose, kur galima ten viešos peržiūroms jį naudoti. Ir laikas – visad atrodo didžiulė prabanga žiūrėti filmą, jeigu pilno metro – pusantros valandos. Jei kažkoks trumpas, tai atrodo nu okey įpinskiu į savo pamokas ir pažiūrėsime.</p>			
<p>Aišku, kai jau pasirenki, tai jau viskas gerai, po to gali naudoti, bet pirmą kartą, kai renki, tai, iš tikrųjų, labai daug laiko užtrunka. Aišku, gali daryti tokį dalyką, kad tu žiūri kartu su mokiniais ir paskui koreguoji tas užduotis jau.</p> <p>Tai labiausiai laiko stoka, o daugiau tai nelabai kažkas.</p>		<p>Laiko trūkumas pasiruošimui ir pamokų metu</p>	

<p>Taip, techninė įranga. Tai čia yra pagrindinis dalykas, nes būtų labai šaunu ir daug visokių metodų galima naudoti, kai jeigu tu pamokoj turėtum planšetes, ausines ir kiekvienas individualiai tą galėtų daryti pagal savo gebėjimus. Nes dabar, kai tu paleidi visiems vienodai, tai yra problema, kad vienas, pavyzdžiui, lėčiau žiūri, kitas greičiau žiūri. Tai būtų tokia diferenciacija, bet šiaip sudėtingiausia dalis yra parengti užduotis.</p> <p>Techniniais!</p> <p>Ištisai susiduriu su sunkumais. Interneto nėra, internetas stringa, kolonėlė neveikia, kažkas atjungta, nes pas mes vaikštom, ta prasme, kad tai yra istorijos kabinetas, bet tame istorijos kabinete dirba dar plius n mokytojų tom dienom, kuriom aš nedirbu ir aš turiu savo paskyrą, tai aš prisijungiu prie tos paskyros, bet visada laidai kažkur atjungti, garsas neveikia. Nežinau, ten kolonėlė užstrigus, pelytė nepasispaudžia. Nu, tai yra inventorių, kuris yra mokykloje, jis yra nenaujas, jį reikia prižiūrėti, prižiūrėti nėra kam.</p>		<p>Kylančios techninės problemos</p>	
--	--	--------------------------------------	--

<p>Galbūt techniniai labiausiai nu tai, tarkim, tarkim, tokiais, kaip nori rodyti filmą, bet tarkim, neveikia, ten nežinau kolonėlės garsas, ar ne? Arba jos veikia, bet jos veikia per tyliai. Kartais būna taip, kad kabinetas yra nepritaikytas filmo žiūrėjimui. Tiesiog, tarkim, kad mokiniai, kurie sėdi priekyje, jie girdi, ką kalba tame filme, o tie, kurie sėdi gale, tiesiog va ten kažkokie akustika bloga ir jie negirdi, tarkim, ar tarkim, vat kaip, o dabar, tarkim, aš va sėdžiu namie ir vat tegu už manęs yra langas, ar ne, didelis. Tarkim būna, kad nuolat šviečia labai saulė ir tu negali tiesiog žiūrėti, nes net ir ištraukus, tarkim, žaliuzes šviečia į ekraną ir nieko ten nematai.</p> <p><...> viską susiruoši ir diena saulėta ir visus tavo planus sugadina, nes tu gali tam turėti geriausią geriausių aptemdymus ir ir viskas, o, pavyzdžiui, istoriniai kai kurie filmai yra senesnio statymo, jie nekokybiški yra ir ir ir tau visi planai žlunga. Tada tu turi prisitaikyti, toks atrodo primityvus, bet prie oro sąlygų turi prisitaikyti</p>			
---	--	--	--

<p>Galėtų būti daugiau. Nes aš, pavyzdžiui, pati dabar labai daug domiuosi turinio kūrimu. Apskritai skaitmeninio turinio kuriamų ir, pavyzdžiui, pernai aš buvau mokymuose, kaip suprasti kiną, kaip suprasti kino kalbą, man to trūksta, nes vėlgi mano karta to neturėjo iš viso. Man viskas nauja, yra tai aš galvoju, kad tiesiog tie įgūdžiai yra išmokstami, jeigu tu jų nori.</p> <p>Visai norėčiau pasimokyti, iš tikrųjų, daugiau kaip efektyviai panaudoti filmą pamokose. Jo mokytis visada labai gerai naujų dalykų. Nors jaučiu, kad kaip ir turiu supratimą, ir išnaudoju, ypač jeigu ten trumpesni filmai, įpindamas į savo ugdymo, na, į savo pamokų planus. Bet aišku, kažką naujo išmokti būtų super.</p> <p><...> tai aš aišku, mielai sudalyvaučiau. Ar pasimokyčiau, dar kažkokių tai aspektų, dar požiūrių.</p> <p>Manau, kad taip, aišku, visada, gal norėtusi daugiau. Pavyzdžiui, aš norėčiau visai vat mokėti. Na, vat kalbant dabar taip atėjo mintis į galvą, kad norėtusi išmokti</p>		<p>Vizualinių kompetencijų trūkumas</p>	
---	--	---	--

<p>uždėti filmui subtitrus, tarkim, bet kažkokį filmą turi. Ir, tarkim, jei nežinau, ar parsisiunti, ar kažkaip tenais na, ar kažkaip man atrodo netgi yra kažkokių, na aišku, bet tos programėlės kainuoja ir panašiai, kad nu, kad uždėti subtitrus. Tarkim vat norėčiau tokį dalyką mokėti, norėčiau gal mokėti labiau, kad ir pakarpyti tuos video, nu moku kažkiek, bet. <...> , ne visada tai yra įmanoma, nes tiesiog autorių teisės ir visa kita.</p> <p>visada apie tas kompetencijas. Taip jau taip jau, kaip jau savikritiška, sakykim. Žiūrint į laikmetį, taigi čia kiekvieną dieną, kiekvieną savaitę yra vis kažkas naujo ir ir su forma, ir su turiniu. Tai spėti su laikmečio yra misija neįmanoma, tai galbūt norėčiau... Norėčiau, kad kažkoku kažkokių fondų, kad būtų vat iš karto, kai pradžioj sakiau, kad nu neinvestuotum tiek daug laiko tam pasiruošime, o per tą laiką galbūt labiau paneršti čia ir Azijos šalių yra kino fondai nerealūs ir kad tos pačios mūsų nemylimos mūsų Rusijos kino fondai. Nu tai, viskas kainuoja laiką.</p>			
--	--	--	--

<p>Tai gal pagrindinis iššūkis yra tai – labiausiai kalbant apie Lietuvos istoriją. Lietuviški filmai, jie nėra pritaikyti pamokose rodyti. Ta prasme turi būti kažkoks pritaikomumas, max pusvalandį.</p>		<p>Filmai parengti edukacijai mokyklose</p>	
<p>„, <...> dar vienas sunkumas, sunkumas yra kartais su istoriniais faktais, nes tu tikrai visko nežinai, nu tikrai ne. Ir, pavyzdžiui, būna žiūrim, žiūrim, žiūrim, aš turiu tokį vienas mokinį ir pakelia ranką ir sako, o ar tikrai ten tai buvo? Ir aš taip sėdžiu, o dieve, tikrai nežinau <...>“</p>		<p>Istorinių žinių trukūmas</p>	
<p>Kitas dalykas, mes neturim didelio priėjimo, legalaus priėjimo. Čia yra vėl problema, nes, pavyzdžiui, aš rodau filmą, o man mokinys ir sako: „o čia jūs pirataujat ar nepirataujat?“. Sakau: „taip, piratauju“ [juokiasi...]. Aš jus paskūsiu.</p> <p>Man atrodo tiesiog yra efektyviau, bet ir ta ištraukėlė, kur ieškoti „YouTube‘ėj“ būna. Nebūtinai ten rasi, tai žodžiu, tai prieinamumas yra pats būdas <...>.</p> <p>Tai va, aš ne visus galiu naudot, ne visus</p>		<p>Legali prieiga filmo rodymui</p>	

randu, nes kaip, iš tikrųjų, reikia legaliai, ar ne, surasti.			
---	--	--	--